



ДО ВИТОКІВ!

СВІЧИНЕ ВЕСІЛЛЯ



*На коня хлопців саджати,
Дівчат ткати,
прясти навчати,
Ще й на «Весілі свічки»
гуляти,
Мед-вино пити, а кулішем
закусити!*

Посеред вересня у київському Музеї Івана Гончара на киян та гостей міста чекала незвичайна подія — обрядодійство «Весілля свічки». Немов на казковій машині часу усі перенеслися на кілька століть у минуле, аж до XVII століття, коли на Семена-Стовпника (14 вересня) наші пращури святкували Новий рік, або як його ще називали «Свічине весілля». Це одне з прадавніх свят на честь осіннього рівнодення, коли літо повертає на осінь. У часи Русі на Поділлі в цей час ставили гарно уквітчану велику свічку, світло якої наче доповнювало вже не таке палке сонце. У стародавньому Києві, на Контрактовій площі, при світлі багаття та смолоскипів збиралися всі цехові майстри. Кожен цех демонстрував своє професійне вміння під супровід обрядових пісень. Забава тривала цілу ніч!

Як розповіли працівники музею, для молоді цей день був особливим, бо саме на Семена-Стовпника здійснювався вступ до парубочих та дівочих громад. Здебільшого в ці дні закінчувалося тепле літо, а з ним — і «вулиця», де збиралася сільська молодь. Цього дня запалювався перший «посвіт» і розпочинався період вечорниць.

(Продовження на 8-й стор.)



БАХЧИСАРАЮ – УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ!

«Материкових» читачів «Кримської світлиці» дуже схвилювала і обурила звістка про можливу поступову ліквідацію україномовної паралелі в бахчисарайській школі № 4. Хоч і не дуже вірилося в добрі наміри Колесніченка-Ківалова, та все ж дехто сподівався, що принаймні в Криму тенденції будуть кращими, аніж на материковій Україні. Адже в АРК на позитивні зміни небезпідставно сподівалися кримські татари, а раз так, то й українці могли б розраховувати на прихильні кроки влади. Бо якщо й треба захищати якісь мови в Криму, то українська — точно в їхньому числі. Принаймні українських шкіл на півострові досі набагато менше, ніж кримськотатарських, хоча відсоток українського населення значно вищий. Зрештою, новий мовний закон тільки підштовхує поставити питання перед владою рубя: якщо украї-

нська мова не заборонена, то треба створити такі умови, щоб усі, хто вважає її рідною, могли безперешкодно розмовляти на вулицях донбаських, слобожанських, кримських міст... Мовляв, якщо Ющенко десь чогось і не догледів або пергнув палицю (з дубляжем чи з тими ж судами), то виправляйте. Але ж і при ньому люди чомусь не почали розмовляти українською в Красnodні, Макіївці, Севастополі, Керчі, Балаклаві... От ви й наведіть порядок! Гармонізуйте. Побачивши у новій мовній політиці бодай якийсь позитив, українці, може, й не протестуватимуть. Але ж де той позитив? Досі у зазначених регіонах не розмовляють українською навіть ті, хто дуже цього хоче. Про окремих «героїв-камікадзе» я не кажу, а маю на увазі саме той відсоток україномовних, який подається в переписах. Саме до нього і повинен при-

в'язуватися будь-який «гар-



В. Горбачук

монізатор». Ну хай там з розмовною мовою складніше — тут, може, й справді ситуацію так швидко не виправиш... Але досі не помітно, щоб у сонячному Криму чиновники кинулися міняти одномовні російські вивіски на двомовні — українсько-російські. Це ж неважко зробити. І був би залізний аргумент на користь мовників-«какістів»! Тут навіть найтвердіші націонал-радикали типу Ірини Фаріон просльозилися б від розчулення... Але позитивних змін поки не видно ніде — навпаки, ситуація з українською паралеллю в бахчисарайській школі № 4 викликає велику стурбованість. Ось лише деякі відгуки наших читачів з цього приводу.
Василь Горбачук, професор Слов'янського університету (Донецьчина): — Це сумний факт... І свідчить він про те, наскільки дієвою досі залишається п'ята колона в Україні. Але я переконаний, що рано чи пізно цим діявольським експериментам настане кінець. Великий народ, який пережив стільки трагічного у минулому, завоює собі гідне місце серед народів Європи. Я згоден з активістами організації «Український Дім», що в Бахчисараї треба відкривати українську школу, а

не обмежуватися окремими україномовними паралелями. Бо надто вже легко можна маніпулювати українськими класами, легко їх закрити на вимогу влади.

Зараз я працюю над книгою «Чому Слов'янськ став російськомовним?». У ній аналізую всі причини звуження сфери вживання української мови. Однією з них була філігранно відточена тактика русифікації. Наприклад, надання дітям права вибору — вивчати чи не вивчати українську мову. Підступно все робилося... До того ж російськомовні класи ділилися навпіл, а вчителі російської мови отримували суттєву надбавку.

(Закінчення на 4-й стор.)



КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
Трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регістраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.

Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5,
2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua

Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БІЛІШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1,
тел./факс (044) 498-23-63
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

КОЛЕСНИКОВ ВВАЖАЄ «ЦІЛКОВИТИМ ІДІОТИЗМОМ» ЗАКОНОПРОЕКТ ПРО НАКЛЕП



(КИМ ЖЕ ТОДІ ВВАЖАТИ ТИХ, ХТО ЗА НЬОГО ПРОГОЛОСУВАВ?)

Вице-прем'єр-міністр України Борис Колесніков вважає «цілковитим ідіотизмом» законопроект про наклеп, ухвалений у першому читанні Верховною Радою. Як передає кореспондент УНІАН, про це Б. Колесніков заявив у вівторок, відповідаючи на запитання журналістів.

«Жодної кримінальної відповідальності в цьому плані не може бути. Законопроект позбавлений здорового глузду, це цілковитий ідіотизм», — наголосив вице-прем'єр-міністр. За його словами, що стосується фінансової відповідальності за наклеп, то вона практикується в усьому світі. Водночас фінансова відповідальність не може бути спрямована проти журналіста. Б. Колесніков підкреслив, що фінансову відповідальність за наклеп має нести видавець.

«Я вважаю, що у такому вигляді законопроект ніколи в житті Віктор Янукович не підпише», — заявив Б. Колесніков.

Як повідомляв УНІАН, 18 вересня український парламент ухвалив у першому читанні проект закону, яким передбачається запровадити кримінальне переслідування за наклеп з покаранням до трьох років ув'язнення.

Цей проект закону вже викликав критику з боку Єврокомісії, Ради Європи, ОБСЄ та депутатів Європарламенту.

ДЕПУТАТ ВІДКЛИКАЄ СВІЙ СКАНДАЛЬНИЙ ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПОКАРАННЯ ЗА НАКЛЕП

Народний депутат (фракція Партії регіонів) Віталій Журавський відкликає свій законопроект «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України (щодо посилення відповідальності за посягання на честь і гідність людини)». Про це повідомляється на сайті партії.



В. Журавський повідомляє, що зареєстрував проект постанови про скасування рішення Верховної Ради України про ухвалення в першому читанні проекту закону України про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо посилення відповідальності за посягання на честь і гідність людини.

«Зваживши всі обставини і виходячи з державних інтересів, я прийняв рішення відкликати свій законопроект. Я розумію, що напередодні виборів до Верховної Ради будь-яка ініціатива сприйматиметься як мінімум

з побоюванням і недовірою», — заявив В. Журавський.

Він підкреслив, що сподівається на підтримку цієї постанови з боку парламенту. За словами депутата, він залишається на тих же політичних позиціях і вважає давно назрілою необхідність посилення відповідальності за наклеп.

«Я вирішив сьогодні зняти це питання юридично, але не політично. Я залишаюся на тих же політичних позиціях і переконаннях: в суспільстві давно назріла необхідність посилення відповідальності за посягання на честь і гідність кожної людини, а не тільки політика», — пояснив парламентарій.

ЗАКОН ПРО МОВИ У КРИМУ РЕАЛІЗУЮТЬ ЗА ПЛАНОМ

Рада міністрів Криму затвердила план заходів щодо виконання в автономії Закону України «Про засади державної мовної політики». Відповідний проект розпорядження схвалено на засіданні кримського уряду 25 вересня й розміщено на офіційному сайті Радміну.

«Зокрема, документ передбачає вжиття заходів, спрямованих на застосування й вивчення державної й регіональних мов у державних і комунальних навчальних закладах, їх використання у діловодстві, документації, листуванні з органами влади», — зазначається у повідомленні.

Крім того, необхідно забезпечити навчання й підвищення кваліфікації працівників уста-

нов, виготовлення відповідних бланків, забезпечити право громадян подавати усні або письмові заяви державною або регіональними мовами й отримувати письмові відповіді на них цими мовами. Проект розпорядження передбачає залучення за необхідності перекладачів до проведення конференцій, зборів й інших офіційних заходів.

Написання найменувань органів, підприємств, установ і організацій, написів на їхніх печатках, штампах, штампелях, табличках, офіційних бланках має здійснюватися відповідно до 6 ч. 11 ст. Закону України «Про засади державної мовної політики». Буде також вжито заходів з реалізації прав громадян на здобуття освіти державною або регіональними мовами, підготовку відповідних педагогічних кадрів та ін.



Гарвардський професор, фахівець із економічної історії Ніл Фергюсон назвав кроки, необхідні для того, щоб Україна змогла стати Канадою Центральної Європи. Про це він заявив в інтерв'ю Forbes.ua.

Зокрема, Н. Фергюсон переконаний, що Україні для просування вперед необхідно використовувати досвід Європейського Союзу. «Сформулюйте це так, — сказав економіст. — Подивіться на Південну Корею і Гану. У 1950-1960-х роках Південна Корея була такою ж бідною країною, як і африканські країни, та ж Гана, приміром. Але Південна Корея зробила ставку на сильні інституції, а Гана — ні. Через 50 років перша входить до числа найсильніших країн ОЕСР, а друга — досі тягне жалюгідне існування».

На думку Н. Фергюсона, «якщо в країні не працюють закони, панує корупція, ку-

НАВІЩО ВІНАХОДИТИ «УКРАЇНСЬКИЙ ВЕЛОСИПЕД»? УСЬОГО П'ЯТЬ КРОКІВ ЗРОБЛЯТЬ УКРАЇНУ «КАНАДОЮ» ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ!

міство, відсутній захист прав власності — в цих умовах економічне зростання завжди буде дуже низьким, якщо не нульовим. Іншими словами, для того, щоб країна розвивалася, їй потрібні державні інституції, які добре працюють. А навіщо вам вигадувати свій велосипед і самим нащупувати, що працює добре, а що — погано, якщо ось він, стоїть під боком, і вже працює — бери та користуйся. Я маю на увазі ту систему інституційного устрою, яка існує в ЄС. Україна може просто «скопійювати» її в процесі євроінтеграції».

Крім того, на його думку, завдання влади — збільшувати кількість людей, які мають власність, збільшувати кількість представників середнього класу. «Якщо у вас є власність, ви хочете бути впевнені, що у вас її не заберуть, і стаєте набагато активнішими у відстоюванні своїх прав. У тій же Англії процес становлення демократії не відбувся за одну ніч. До XVII сторіччя тут з'явилася достатня кількість людей, які володіли власністю і хотіли її захистити. Вони й стали поборника-

ми прозорих правил гри і демократичного процесу. І ось тут, на мій погляд, криється одна з причин проблем. Як багато звичайних людей в Україні володіють акціями, частками в українських компаніях? Я думаю, дуже мало. Тому одне з головних завдань влади — це збільшувати кількість людей, які володіють власністю, збільшувати кількість буржуа, представників середнього класу», — сказав Н. Фергюсон.

Крім того, він порадив українським політикам, більшість з яких — олігархи, «зрозуміти одну просту річ. Вони вважають, що добре заробляють зараз? Вони помиляються. У світовому масштабі вони заробляють ще дуже мало. Якщо вони хочуть сидіти за одним столом із найвпливовішими людьми цього світу, з тими, хто дійсно править бал у світовій економіці, — то вихід у них лише один: лібералізувати економіку. В цьому, до речі, основна відмінність американців — вони відразу претендують на велику частину цього пирога, й тому будують свою роботу так, щоб перед ними



СУДАКУ — 1800!

Одне із найстародавніших міст України — Судак (Солдаїя, Сугдея, давньоруська назва — Сурож) відзначає 1800-річчя з дня заснування. У минулі вихідні в цьому кримському курортному містечку відбулися святкові заходи — парад трудових колективів, концерти, виставки-ярмарки, спортивні змагання, карнавал, феєрверк тощо.

На адресу мешканців міста надійшло привітання від Президента України В. Януковича, в якому, зокрема, говориться, що Судак здавна відомий як один із популярних і відвідуваних курортів Криму з унікальним кліматом, неповторною природою і багатим історичним минулим. Генуезька фортеця, Консульський замок щороку приваблюють туристів із різних куточків світу. Усі досягнення Судака — результат багаторічної і наполегливої праці його жителів, адже чисті вулички, чудові пляжі, відновлені старовинні будівлі та сучасні ансамблі комфортабельних готелів створюють теплу атмосферу приємного відпочинку для мільйонів гостей міста.

Привітав жителів Судака також голова Ради міністрів АРК Анатолій Могильов, котрий взяв участь у церемонії спецпоштарного художнього поштової марки і конверта з видом Судакської фортеці. До цієї дати Монетним двором Нацбанку України було випущено дві ювілейні монети.

НА АЙ-ПЕТРІ БУДЕ ГІРСЬКОЛИЖНИЙ КУРОРТ?

Плато Ай-Петрі у Криму має низку сприятливих умов та переваг для розвитку зимових видів спорту та гірськолижного курорту. Такі висновки були зроблені за результатами комплексного дослідження, проведеного НАН України, повідомляє кореспондент УКРІНФОРМУ з посиланням на Головне управління інформаційної політики Ради міністрів АРК.

За словами міністра курортів та туризму АРК Олександра Лієва, на першому етапі роботи було проведено комплексний аналіз існуючих кліматологічних чинників та умов, необхідних для розвитку зимових видів спорту на Ай-Петрі. «У ході роботи було зроблено висновки, що плато Ай-Петрі має низку сприятливих умов та переваг для розвитку зимових видів спорту: є гіркі різних рівнів складності, обладнано бугельний підйомник, надаються послуги інструкторів, прокат техніки, проводяться змагання з лижного фрістайлу», — зазначив міністр.

Глава курортного відомства Криму дав високу оцінку перспективам розвитку гірськолижного курорту на Ай-Петрі. «Дослідження показують, що плато Ай-Петрі цілком підходить для створення гірськолижного курорту, який функціонуватиме як мінімум 4 місяці на рік. Це дає можливість будувати там успішні комерційні проекти з цілком прийнятними для українського бізнесу строками окупності», — резюмував Олександр Лієв.

За його словами, остаточно висновки досліджень будуть готові на початку 2013 року.

не виникало перешкод — такти, які зараз стоять перед більшістю українських бізнесменів».

На думку Н. Фергюсона, «можливості України просто неймовірні. Вона має шанс стати Канадою вашого регіону, багатою країною з величезним культурним потенціалом і продуктивним населенням. Але поки Київ ближче до Аргентини. Аргентина була багатою країною, з фантастичними ресурсами. Але вона була відкинута назад поганим державним управлінням, неправильними рішеннями політиків. Рішеннями, які призвели до інфляції, дефолту, волаючої корупції».

Економіст зазначає: «Якщо українські політики готові задовольнятися крихітним шматком величезного світового пирога, то можуть продовжувати в тому ж дусі. Дійсно великий, глобальний бізнес ніколи не захоче потиснути їм руку».

При цьому Н. Фергюсон назвав «п'ять речей, які можна реалізувати вже на цьому тижні, й які дозволять наростити темпи зростання ВВП 10% уже наступного року. Всього п'ять нескладних кро-

ків, які моментально дадуть стимул для величезного зростання економічної активності в Україні».

«Перший» — радикальна податкова реформа, яка дозволить спростити податки і впровадити однакову ставку податків для всіх без будь-яких преференцій.

Другий — радикальна реформа ринку землі й надання права власності на неї.

Третій — відокремлення судової влади від виконавчої, обрання суддів довично й надання їм повної незалежності від будь-якого впливу ззовні.

Четвертий — проголошення членства в ЄС безальтернативною метою уряду і розробка детального плану, як повністю адаптувати систему управління країною до європейських стандартів, скажімо, до 2017 року. Назвемо це стратегією «Євро-2017».

П'ятий — повна свобода преси і ліквідація будь-якого контролю за нею з боку держави. Робота медіа — в тому, щоб робити публічними факти корупції, махінації тощо. Це дозволяє значно покращити ефективність роботи держорганів та й кримінальну ситуацію в державі».

«НІКОЛИ СТІЛЬКИ НЕ БРЕШУТЬ, ЯК ПЕРЕД ВИБОРАМИ, ПІД ЧАС ВІЙНИ І ПІСЛЯ ПОЛЮВАННЯ»

І цього року виборча кампанія принесе виборцям чимало веселощів та прикрас. Хтось у Львові розмістив своє прізвище як агітацію на разових паперових пакетах «Сімейна ковбаска», а в Криму підприємець надрукував на морозиві «пломбір» не тільки прізвище, а й свій портрет. Партії і депутати — мажоритарники обіцяють все і скрізь.

Комуністична партія України на своїх численних рекламних бігбордах закликає, наприклад, окрім всього іншого, доволі фантастичного, повернути захоплені землі. І подають відповідну картинку для розпалення уяви у їхнього електорату, начебто ці триповерхові будинки-лялечки будуть колись, коли комуністи отримають повну владу, у власності українського народу. Але допитливі журналісти виявили, що добрі комуністи вимагають повернути острів Скіатос — сучасну грецьку

територію. Історичні розвідки, щоправда, поки що не підтверджують права комуністів на той острів.

Та й в їхню «опозиційність» до влади чи реальну «боротьбу» проти олігархів, із якими вони тісно співпрацюють в коаліційній більшості у Верховній Раді та отримують від олігархів посади, якось не віриться.

Таким чином, слова Отто фон Бісмарка «ніколи стільки не брешуть, як перед виборами, під час війни і після полювання» є правдивими і сьогодні.

Ті ж допитливі журналісти виявили, що фото «щасливої української родини» на бігбордах зроблено далеко не в Україні — начебто у нас немає щасливих і багатих родин.

Широкого негативного розголосу в Інтернеті і соціальних мережах набув ролик, який щодня показує для свого електорату ДТРК «Крим». Там білявка, мама малюка, повідомляє,

дослівно:

«Мой сыночек половину говорит на украинском, половину — на русском. Вообще не понятно, на каком он языке после этого садика учиться будет. Дома ж всё на русском! Так он грамотным никогда не станет.

Почему я не могу водить сына в русский садик? Я имею право говорить на родном языке. Мы отстаем в развитии от России. (http://youtu.be/eUOhfQ_ANOo)

Сльози і бажання негайно проголосувати викликає і кадр агітки, де мама пригортає малюка до себе. Після цих жалібних слів уява відразу малює сотні українських дитячих садочків у Криму.

Але реальність зовсім не така. Бо сотні тисяч українців чи кримських татар півострова теж хотіли б водити дітей до садочків з рідною мовою навчання.

«Матір-росіянку», якій політехнологи вклали у

вуста ці слова, котрі вона вимовляє з жадливим акцентом та використовує лексику, набуту після перегляду ТБ, дуже лякає перспектива для її дитини бути вдвічі грамотнішою і розумнішою. Лякає сам факт знання мови держави, в якій живе вона з малюком. Чи, може, вона не пов'яже їхнє майбутнє з Україною? А вивчення англійської мови теж загрожує майбутньому малюка? А вивчення фізики не зашкодить дитині?

Така агітація для інтелектуальної більшості, звичайно, мобілізує електорат, але водночас сіє розбрат між людьми різних національностей в Криму і Україні.

Мудрі люди казали: «Людина стільки разів людина, скільки мов вона знає». Із цими словами порівняйте примітивне твердження про те, що дитина грамотною ніколи не стане, якщо вчитиме державну мову.

Якось на автобусній зупинці почув, як маленький севастополець говорив до своєї мами: «А знаєш, як буде «спасибо» по-українськи? Дякую!» На мою радість, хлопчик правильно зробив наголос у всіх словах і в оценокатах його була невмовна радість, що він знає щось таке, чого не знає мама.

Наші діти — майбутні громадяни України. І наша рідна мова просто мусить їм давати все, чого вони забажають знати, а держава, нарешті, організувавши підтримку формально державної мови, — створити якнайкращі умови для отримання знань і можливостей для творчості українською мовою.

Микола ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ
м. Севастополь

ПОЛІТИЧНА БРЕХНЯ НА ТЛІ ДИТЯЧОГО САДОЧКА

Гарячий подих близьких виборів усе більше і більше відгомонює смердючими випарами брехні і маніпуляцій. Інколи вони настільки примітивні, що дивуєшся — на кого вони розраховані? Як, наприклад, спроби використовувати мовне питання в Криму.

Вже з місяць кримські вулиці і дороги «прикрашають» бігборди з обіцянками Партії регіонів від регіонального статусу російської мови перейти до статусу другої державної.

Вже й сам кримський прем'єр Анатолій Могильов цілком серйозно стверджує, що в автономії російська мова — вже регіональна. Певно, йому ніхто не сказав, що кримський парламент такого рішення ще не ухвалив і російська мова досі в Криму не має жодного офіційного статусу.

Якщо цей агітаційний плакат можна розцінити як маніпуляцію, то рекламний передвиборний ролик Партії регіонів, що кілька разів на день транслюється на державному каналі «Крим» (отой, де молода мама на фоні діток у дитячому садочку жаліється, що її синочок «половину слів говорить українською, половину — російською... так він грамотним ніколи не стане...»), інакше як брехнею та спробою розпалити міжнаціональну ворожнечу назвати і не хочеться.

Зрештою, розпалювання мовних і міжетнічних пристрастей доведеться залишити на совісті лідерів цієї правлячої партії і керівни-

ків держави, які перш за все несуть відповідальність за стабільність у країні.

Мова піде про звичайну брехню. Очевидно, що цей ролик виготовлявся централізовано для всієї України, але демонструється він, зокрема, в Криму. В регіоні, де немає жодного (!) українського дошкільного закладу. І це при тому, що в автономії живе понад 200 тисяч україномовних кримчан — 10% від усього населення.

В Сімферополі, де частка україномовного населення за офіційними статистичними даними перевищує 8%, теж немає жодного україномовного дитячого садочка. Слід сказати, що в 7 дошкільних закладах (із 65 сімферопольських дитсадків загалом) функціонує аж 11 (!) груп із українською мовою виховання. Це лише 2% із загальної кількості (539 груп). Загалом з майже 13 тисяч дошкільнят лише менше 300 виховувалися українською мовою — це теж близько 2%, що в 4 рази менше, ніж частка україномовного населення, і в 10 разів менше, ніж частка українського населення Сімферополя. Ситуація в інших містах і районах автономії переважно ще гірша.

У цих цифрах — абсолютно простий і логічний доказ існування: а) цілеспрямованої русифікації українців Криму; б) дискримінації україномовних кримчан; в) політичної брехні.

Володимир ПРИТУЛА
м. Сімферополь

КОМУНІСТИЧЕСЬКА ПАРТІЯ УКРАЇНИ

ВЕРНУТЬ ЗАХВАЧЕННІ ЗЕМЛІ!

ВЕРНЕМ СТРАНУ НАРОДУ!

ПОВЕРНУТИ ЗАХОПЛЕНІ ЗЕМЛІ ПОВЕРНЕМО КРАЇНУ НАРОДУ! КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ

ПРОШУ СЛОВА!

ТРИ ПРАВИЛА ВИБОРУ

Основний Закон гарантує кожному дорослому громадянину держави право вільно обирати і бути обраним. При цьому майже кожен з громадян чудово розуміє, що далеко не він може бути обраним, а часто й обирати він може не завжди за своїм бажанням. Особливо, коли кандидати — «ті самі яйця, тільки в профіль». І все ж демократія тим і привабливо-небезпечна, що один раз на п'ять років народ може сказати своє вагоме слово «за» чи «проти». Для цього необхідно думати та дотримуватися всього-на-всього трьох правил.

Правило перше: не вір. Солодким обіцянкам кандидатів, незважаючи на партійну приналежність, лозунги та рекламу. Особливо не вір тим, які вже обиралися, були при владі та нічого корисного, крім як для себе, не зробили. Загальновідомо: той, хто обманув один раз, — буде обманювати й далі, а той, хто зрадив чи збрехав, — буде знову зраджувати та брехати. Найбільш небезпечні — нахабні, цинічні та байдужі, у яких, як кажуть, нічого святого. Всі у Матінки-Природи. Працелюбні робочі бджоли звільняються від трутнів, а тому живуть дружно та корисно. Задумайся, чому і для чого той чи інший кандидат йде у владу? А чи здатний він до законотворчої роботи? А вже відомо, які депутати — такі й закони. Чи зможе він бути корисним комусь ще, крім себе? Вимагай від кандидата на мандат депутата письмової заяви про відмову від недоторканності, якою вони самі себе наділили, та отримай згоду на безумовне дострокове відкликання у разі вчинення ним правопорушення або ж бездіяльності.

Правило друге: не бійся. Голосувати по совісті. Не бійся бути об'єктивним у своєму виборі. Думай не тільки про себе, а й про своє майбутнє, майбутнє своїх дітей і внуки. Думай про Державу, щоб потім не було прикро за неї. Голосуй по правді. Народ є і буде завжди, а будь-яка влада колись закін-

читься. Зроби так, щоб влада стала кращою. Зроби це вже зараз, на цих виборах. Не бійся сказати «ні» тому, хто зневажав тебе і твоїх рідних, близьких Словом і Ділом. Допоможи депутатам стати дійсно народними — за суттю, а не за назвою. Якщо ж злякаєшся, твої діти і внуки й далі не будуть вільними. Страх живе на генетичному рівні довго, не одне покоління. А в нас, на жаль, немає в резерві сорока років, немає пустелі та й Мойсея — поки що теж немає.

Правило третє: не проси. Не принижуйся і не проси. Нічого. За Конституцією саме Ти є тим, кому належить влада. І твоє право надати її у тимчасове користування лише тому, хто буде розумно нею користуватися на благо народу, на твоє благо. Ти вибираєш слугу, якому будеш платити свої криво зароблені гривні, а тому обирай чесних, не лукавих, здатних до праці, а не розкоші, марнотратства і словоблуддя. Вимагай від кандидата копії його декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання майнового характеру за 2011 рік. Запитай, де в нього живуть, працюють діти? Зверни увагу, чим займаються члени сім'ї кандидата та яка у нього за рахунком дружина (чоловік). Непорядний у сімейних справах — непорядний і в політиці.

Стань розумнішим. Хоч один раз на п'ять років — 28 жовтня. Не будь електоратом, будь виБОРЦЕМ. Бог допомагає сильним. Слідуй цим правилами і Ти обереш собі якщо не слугу, то вже й не хазяїна. Кого обереш, того й будеш ситно годувати довгих п'ять років або тисячу вісімсот двадцять шість днів. Це навіть довше, ніж йшла Велика Вітчизняна війна.

І не потрібно скиглити та поливати брудом обраних, як це у нас прийнято, починаючи з 29 жовтня. Бачили очі...

Вдалого та правильного вибору!

Роман САВОНЮК,
заслужений юрист АРК,
кандидат юридичних наук
м. Сімферополь



ПРИКРАСИМО КРИМ ВИШИВАНКАМИ!

24 серпня 2012 року у Дитячому парку м. Сімферополя відбувся урочистий захід «Україна дитячих



мрій», присвячений Дню незалежності нашої держави.

За програмою свята був оголошений конкурс «Найкраща вишиванка» з номінаціями: «Наймолодший учасник у вишиванці», «Найстарший учасник у вишиванці», «Найбільша родина у вишиванці».

Згідно з умовами переможці конкурсу визначалися методом відкритого голосування впродовж місяця в соцмережі. І ось вони, наші кримські «вишиванці» чемпіони, перед вами! Організатори святого заходу «Україна дитячих мрій» щиро вітають переможців, дякують за те, що прикрасили своєю уча-



стю і свято, і цей колоритний український конкурс!

Закликаємо переможців помітити й упізнати себе в газеті і за тел. +38-050-712-85-20 (Любов Калмакова) звернутися за заслуженими призами!

БАХЧИСАРАЮ — УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ!

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

Мене дивує те, що наші верховоди, президенти і прем'єри за 20 років незалежності так і не здогадалися зробити те ж саме для підтримки української мови. Навіть патріотично налаштований Віктор Ющенко цього не зробив... Навіть те, що в патріотичному пориві пробував робити Леонід Кучма (скажімо, він планував побудувати чудову школу-колегіум у Севастополі), при Ющенку не було доведено до кінця. Отже, повноцінної мережі шкіл у Криму немає, а над такими демократичними і порядними директорами шкіл, як Світлана Фурт (які прагнуть зберегти хоча б невеличкі українські класи), тепер нависає загроза звільнення. Треба звертатися до міжнародної спільноти! Треба припинити це неподобство в Криму і почати боротьбу за відкриття повноцінної української школи в Бахчисарай. Українську школу в Севастополі треба побудувати і відкрити також — причому, без зволікань. На відміну від росіян, ми не прагнемо асимілювати інші народи, але й не погодимося з асиміляцією українців у своїй власній державі!



Г. Коваль

Галина Коваль, м. Одеса (героїня матеріалу «Яка вона, українська Одеса?», «КС» від 31.03.2006 р.):

— У Криму чи в Одесі права дітей, які хочуть навчатися в українських класах, повинні бути забезпечені. Якщо людям дати свободу вибору і не тиснути на них спеціально, то суттєвого зменшення кількості українських шкіл і класів не відбудеться. Про це говорить досвід Одеси. Райвно в примусовому порядку змушує директорів відкривати російські класи і одразу підказує механізми боротьби... з відсутністю бажаних там навчачихся. Точно знаю, що в одній школі минулого року бажаних було... аж 6 з усіх потенційних першачків, думаю, що в інших школах схожа ситуація. А райвно «радить» доповнювати ці класи учнями, що не пройшли за конкурсом (тобто явно слабшими), але такими, що хочуть потрапити саме до цієї конкретної школи

(інформація від завуча спеціалізованої школи). Відмовилась від цього тільки одна гімназія, і фактично вона тепер єдина повністю українська школа в Одесі.

Але в місті разом з появою на кожному кроці білбордів із закличкою «Думай і говори на рідному мові!» стало явно більше української мови (все умовно, звичайно, для львів'ян це, може, й непомітно буде), але я і мої знайомі помітили суттєве збільшення україномовних людей попри закінчення пляжного, туристичного сезону. З чужими людьми одесити ще переходять на російську, але по телефону, з дітьми та друзями все частіше розмовляють українською. Точніше, вони просто не переходять на російську, виходячи на вулицю, — так, як це було раніше. Також чула, що коли минулого року на батьківських зборах ще обговорювалось питання про вибір мови навчання, то після прийняття «регіональної мови» таке питання відпало, батьки принципово наполягають на українській (зі слів незнайомої жінки на одній із акцій на захист ТВІ), думаю, що таке цілком можливо. Людям явно не подобається, коли за них вирішують таке важливе питання, як мовне, і вони «йдуть на принцип».

Тарас Ткачук, кандидат філологічних наук, м. Вінниця:

— Психологи стверджують: «Меншість завжди перемагає за рахунок своєї згуртованості». Навіть будучи у відчуженій меншості, можна протистояти, але потрібно діяти дуже організовано.

Психолінгвістами доведено, що мова домінує над нашою свідомістю. Недавні дослідження женецьких учених, які вивчали емоційний стан україно- і російськомовних респондентів у Києві, засвідчили, що негативні емоції російськомовні особи переживають глибше, і арсенал лексики на позначення негативу у них значно більший. Натомість україномовні респонденти позитивні емоції переживають інтенсивніше і, відповідно, лексика на позначення позитиву є багатшою. Це означає, що коли нам нав'язують іншу мову, то це є нав'язуванням іншої свідомості. У



Т. Ткачук



В. Олеш

нашому випадку боротьба йде не між двома мовами, а між різними світоглядними позиціями. Одна — спрямована на негатив, агресію, інша — проектує на позитивне сприйняття світу. На жаль, зло не добирає засобів для боротьби і протистояти йому дуже складно. Ще Сократ говорив: «Спускатися з гори набагато легше, ніж підійматися». Низькопробну культуру теж легше перетравлювати, бо це — ширпотреб. А от плекати високу культуру — дуже складно. Дуже добре, що зараз в Україні складається стереотип, коли з російською мовою пов'язані стійкі асоціації з «Руським міром», «руським шансоном», «крутими пацанами і тьолками» тощо. І навпаки, з усім українським пов'язані поняття чесності, порядності, толерантності і безмірної терплячості.

Якщо ж говорити конкретно про бахчисарайську школу, то можна лише подивуватися позиції недалекогоглядної чиновницької братії, яка готова підтримувати найбезглуздіші ініціативи. А ще хочу віддати належне тим сміливцям, які мають сили йти проти системи. Світлана Фурт, Андрій Шекун, решта батьків, які наважилися на боротьбу, — це ті, хто йде проти течії, незважаючи ні на що. На жаль, я можу лише зняти капелюха перед цими людьми, але не уявляю, як ми, подоляни, можемо їм допомогти. Мабуть, історія вкотре примушує українців пройти через це випробування, щоб загартувати дух і об'єднатися. Тому ми приречені на перемогу. Стосовно ж мітингів проти української мови, то це добре, бо будь-яка дія викликає протидію (І. Ньютон). Чим більше буде тиснути на нас «Руський мір», тим більше молоде покоління буде тікати від нього. Про комуністів, на руках яких кров сотень і тисяч безневинних українців, не йдеться. Їм навіть «руське православ'я» уже не зможе гріхи відпустити...

Віра Олеш, віце-президент благодійного фонду «Екомилосердя», м. Соснівка Львівської області:

— Чи то в Бахчисарай, чи то в Красноперекоську, чи то в Севастополі, але порушувати права дітей

на навчання українською мовою не можна. Виганяти директора школи за патріотизм — це просто злочин... Ситуація в Бахчисарай показала помилку українства — не домоглися свого часу стабільної мережі українських шкіл, а тепер гірко шкодуємо, відчуваючи свою безпорадність... Хай би навіть Крим був у складі Росії чи Туреччини, але і в цьому випадку кількість українських шкіл повинна бути набагато більшою, ніж тепер. Бо українці становлять чверть населення півострова, значить, саме стільки повинно бути й українських шкіл. Треба протестувати на всіх рівнях! Соснівка — шахтарське містечко, і діти шахтарів могли б зробити велопробіг до Криму. Організація «Екомилосердя» робила багато подібних акцій, агітуючи за рідне, тож досвід агітаційних рейдів у нас є великий. Якщо ситуація в АРК не зміниться, Крим про нас ще почує!



Р. Плячко

Роман Плячко, професор, доктор фізико-математичних наук, м. Львів:

— Звичайно, з самого початку треба було боротися за створення в Бахчисарай хоча б однієї невеликої української школи. Бахчисарай є символічним містом, історичним центром кримськотатарської культури і своєрідним символом «кримськотатарськості». Українці тут і своє повинні шанувати, і неодмінно долучатися до культури корінного народу Криму. Тобто, як мінімум, одна українська школа в місті повинна бути базою як для українського національного відродження, так і для тісного міжкультурного співробітництва. Але на це потрібна воля і вищого керівництва держави, і місцевих освітянських чиновників. А поки що на кожному кроці треба вказувати, що така ситуація, яка склалася в Бахчисарай, є ненормальною. Про кожен такий випадок треба писати, доносити правду до найвіддаленіших кутків України. Завдяки газеті «День» ми дізналися про те, як відстояли українські школи мешканці Донбасу. Цей позитивний досвід повинен надихати і кримчан. Треба сказати, що система русифікації шкіл-

ництва існувала не лише в Україні, але й на польських етнічних землях — після поділу Речі Посполитої між Австрією, Прусією і Росією. Варто згадати історичні факти, описані росіянином М. Покровським. Його повість називалася «Бледнов», її опублікували у 1891 році. У Івана Франка є ціла стаття, присвячена цій повісті. Петербуржець Покровський не був відомим письменником, але цікаво викладав деякі факти. Повість «Бледнов» була своєрідним політичним памфлетом, спробою пред'явити російському суспільству такі питання, які б не дозволила висловити цензура. Книга користувалася величезним успіхом, за кілька місяців розійшлися кілька тисяч примірників. І тоді цензура вирішила вилучити її з книжкової торгівлі, адже побачила в «Бледнові» книгу, «небезпечну для інтересів росіянізму в Привіслянському краї». Там, дійсно, детально описувалися механізми інтенсивної русифікації поляків. Після 1863 року Польщу буквально наводнили «обрусителі», діяти, які брутально зайнялися русифікацією підкореної території. Події в Бахчисарай лише підкреслюють, що в менталітеті росіян за 120 років мало що змінилося. Повна «зачистка» від національних мов і культур підкорених народів вважається ледь не нормою. Парадокс полягає в тому, що Бахчисарай — це місто, яке знаходиться на території незалежної України...

Емілія Бережницька, художниця, м. Коломия:

— Те, що відбувається в Бахчисарай, не може не хвилювати і нас, галичан. Чомусь наші недруги думають, що почавши із «слабших» у мовному сенсі регіонів, вони поступово і непомітно дійдуть до Центральної і Західної України. Але ми не будемо спокійно чекати, не будемо сидіти склавши руки. Якщо треба буде, голодуватимемо в Києві і за донецчан, і за луганчан, і за побратимів-бахчисарайців!

Сергій ЛАЩЕНКО



Е. Бережницька

ТИМ ЧАСОМ...

Верховній Раді України пропонується ухвалити закон, який би посилив захист мовних прав російського та російськомовного населення України. Відповідний проект закону «Про внесення змін до Закону України «Про засади державної мовної політики» зареєстрований у парламенті народним депутатом з фракції Партії регіонів Олександром Черноморовим.

У пояснювальній записці до законопроекту автор вказав, що його метою є, насамперед, конкретизація засад державної мовної політики щодо забезпечення конституційного права російського та російськомовного населення на вільне використання їхньої рідної мови та мови повсякденного вжитку — російської як такої, що є мовою корінного народу, мовою міжнародного та міжнародного спілкування та мовою, якою користується якщо не більшість, то принаймні половина населення держави.

«ЯЗЫК» ПРОДОВЖУЄ НАСТУП...

Законопроект передбачає, що Українська держава забезпечує своїм громадянам право вільного користування російською мовою як мовою корінного народу України, мовою міжнародного спілкування та міжнародного спілкування, а в регіонах компактного проживання громадян, для яких російська мова є рідною, — функціонування російської мови нарівні з державною.

Згідно з законопроектом державна мовна політика України базується на визнанні і всебічному розвитку української мови як державної і гарантуванні вільного розвитку регіональних мов або мов меншин, інших мов, а також права мовного самовизначення і мовних уподобань кожної людини та створення можливостей для надання на законодавчому рівні російській мові, як мові корінного народу, становища, рівного із українською мо-

вою. Крім того, пропонується створення в державі умов для набуття російською мовою, рідною для значного числа громадян України, правового становища, рівного із тим, яким користується українська мова.

Більше того, передбачається сприяння використанню регіональних мов або мов меншин в усній і письмовій формі у сфері освіти, в засобах масової інформації і створення можливості для їх використання у діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, в судочинстві, в економічній і соціальній діяльності, при проведенні культурних заходів та в інших сферах суспільного життя в межах територій, на яких такі мови використовуються, та з урахуванням стану кожної мови, зок-

рема — з урахуванням стану російської мови, яка широко використовується громадянами України на більшості території держави, забезпечення подальшого вільного використання та розвитку російської мови, що є історич-

но і культурно обумовленим правом значного числа громадян України, із подальшим наданням російській мові статусу державної мови нарівні із українською мовою.

Законопроект також визначає, що держава сприяє використанню державної мови в засобах масової інформації, науці, культурі, інших сферах суспільного життя, а також впровадженню на законодавчому та виконавчому рівні російської мови як державної нарівні із

українською мовою. При цьому незнання державної мови або мови міжнародного спілкування не може бути підставою для відмови громадянину України у прийомі його на роботу. Після прийому на роботу службовець або інший працівник зобов'язаний оволодіти мовою роботи органу або організації в обов'язку, що необхідний для виконання службових обов'язків. Водночас тексти законодавчих актів, офіційних документів, оголошень, повідомлень центральних органів влади виконуються державною та російською мовами... <http://www.unian.ua>

КОЛИ ГОТУВАВСЯ НОМЕР...

Народний депутат України Олександр Черноморов виключений з Партії регіонів, а внесений ним законопроект про статус російської мови — це самопар. Як повідомляє сайт «Крим. Коментарі», про це заявив голова Ради міністрів Криму Анатолій Могильов.

«На даний момент більшість тих, хто не потрапить після виборів у пул, не проходить до парламенту, починає себе піарити в різний спосіб, — сказав А. Могильов. — Зараз є десятки законопроектів щодо підвищення зарплат, пенсій і так далі. Це все більшою мірою популістські закони»...



ГОЛОВНЕ — НАВЧИТИ ДІТЕЙ ДУМАТИ!

Вчитель-методист вищої категорії Алла Полікарпівна Отрищенко — одна з чотирьох «корифеїв», як каже про найдосвідченіших учителів-словесників міста методист Севастопольського інституту післядипломної освіти Валентина Лопатюк. Вперше в місті у загальноосвітніх школах № 32 і № 16 почали вивчати українську мову і літературу. Як згадує педагог, вона до цього, ще у 1989 році почала факультативно викладати українську мову — тоді цьому посприяв директор гімназії № 1 Віктор Оганесян.

У ті часи багато що відбувалось вперше, наприклад, створений Аллою Отрищенко перший український шкільний ансамбль в місті «Пролісок». Учні виступали на кораблі «Славутич», у Нахімовському вищому військово-морському училищі, посідали перші місця в міських конкурсах фольклорних ансамблів. Це вже потім була створена «Веснянка», з'явилися ансамблі в інших школах. А «Пролісок»... так сталося, що за брали музичного працівника і цей проект припинив своє існування у 2004 році. Але його колишні учасники з теплою згадують спільний спів і відзначають велике виховне значення шкільного ансамблю.

У 1998 році меценат з Канади Марія Фішер-Слиж була у складі делегації Канадського товари-

ва приятелів України на відкритті українсько-канадської бібліотеки в Севастополі, і голова севастопольського «Союзу українок» Богдана Процак запросила їх відвідати відкритий урок з української літератури Алли Полікарпівни Отрищенко. Вчителька показала й оформлений нею всіма традиційними експонатами та атрибутами кабінет народознавства. Гості були задоволені і на знак вдячності подарували кошти на тканини для костюмів ансамблю.

За відмінне виконання обов'язків і завдань та визначні успіхи у 1999 році А. П. Отрищенко була нагороджена нагрудним знаком «Відмінник освіти України».

Їй щиро хочеться, щоб учні досконало знали предмет, не ставились до нього скептично, і тому докладає для цього максимум зусиль. «Не можу сказати, що я маю від своєї роботи задоволення — я цим живу», — каже Алла Полікарпівна.

На її думку, в українській літературі простежується все українське життя. Там стільки емоцій, що, коли вона читає літературний твір, діти радіють, сміються і плачуть разом з нею. Зрозуміло, що діти від цих духовних вправ стають кращими.

Улюблена письменниця вчительки — Леся Українка, і вона насамперед цінує в її життєвому шляху і творчості щирість, інтелігентність, суворість і волю. Це

український феномен, і таких жінок у світі важко віднайти. Ці ж риси та порядність і чесність вона виховує в своїх учнях і вважає, що основним засобом для донесення знань є людське спілкування і правильна мова, коли слова відповідають суті. Одним із головних завдань вважає прищепити учням любов до книги і навчити читати й думати самостійно. Писається тим, що після закінчення школи її учні вступають до вищих навчальних закладів без репетиторів.

Несправедливість в житті переживає важко й емоційно. І завжди називає її, бо впевнена, що назване зло вже втрачає свою силу.

У важкі періоди життя їй допомагала рідна сестра — народна артистка Росії, заслужена артистка України Валентина Попова, яка навчила долати труднощі. Мабуть, звідси і любов до театру. А сили триматися в житті дають улюблені онуки.

Після того, як ми закінчили розмову і вийшли з класу, у фойє школи зустріли директора ЗОШ № 32 Ленуру Ніязітну Білялову, яка позитивно відгукувалась про педагога:

— Алла Полікарпівна — високопрофесійний вчитель. І, мабуть, коли кажуть про золотий фонд школи, то вона саме і є ним. Вона першою в місті починала викладати українську мову і лі-



тературу, вела за собою педагогів, багато чому навчила своїх колег. Педагог вона системний і вимогливий не лише до колег і учнів, а й до себе. Та повага, яку вона має в нашій школі, і пов'язана з тим, як вона сама ставиться до свого предмета, як вона його любить і знає та хоче, щоб знали його інші. Рівень знань її учнів традиційно високий — звідси і результати іспитів, ЗНО, тестування, мовних конкурсів та олімпіад. Я очолюю школу чотири роки, і ще не було такого, щоб ми не мали призерів у змаганнях з української мови і літератури. А одним із показників рівня школи є результативність у всеукраїнських змаганнях.

Микола ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ
На фото: угорі — Алла Полікарпівна Отрищенко; унизу — Марія Фішер-Слиж вітає педагога і учнів

ТВОРЧИСТЬ
НАШИХ ЧИТАЧІВБО МОВА —
ІСКРА БОЖА
НА ЗЕМЛІ!

Не знищуйте душі мого народу,
Вона від Бога,
від Творця прийшла,
Всевишній дав народам
в нагороду,
Щоб Божа милість
Словом ізійшла.

Закон є від людини і від Бога,
Не розпинайте мову на хресті,
У Божому є суть, пересторога,
Бо мова — іскра Божа на Землі!

Мову України — пісню солов'їну,
Мову України — вранішню зорю
Ангели із неба, як святу перлину,
Заповіли Сонцю, сивому Дніпру.
Захисти, Покрово,

Діво Пресвятая,
Мову України збережи в віках,
Твої діти щиро, мати Всеблагая,
Просьять молитовно у своїх серцях.

ВСЕ ПІЗНАЄ СЕБЕ
КРАСОЮ

Краса ранкової зорі
Розквітла знов на виднокрузі:
Купалась в істиннім добрі,
Вмивалась росами у лузі.

Проміння небо золотить,
Блакить до сонця пригортає,
І серце кожного в що мить
Радіє, щастям оживає.

І ось народжується день —
Закон предвічної природи,
Краси окрилені пісень —
Є дух гармонії й свободи.

А світло сіється ясне,
І даль б'жить уже рікою,
Все міниться і все живе,
Все пізнає себе красою.

* * *

Небесні зорі, небесні зорі
Сьогодні купалися в синьому морі.
І знову росюю, і знову росюю
Намісто розсипали поміж травою.
А сонечко ясне, а сонечко ясне
Збирало перлини,

даровані вчасно,
На луках ходило літечко красне
І чепурилося квітами рясно.

Щось гомоніли поміж собою
Берези, осики, дуби і тополі.
Над ставом пишались

калина з вербою,
І бігла доріжка до сонця на полі.

ЛЮБОВ
І ЩЕДРИСТЬ

Даруйте світло і тепло,
Багатство щедрої душі,
Любові чистої добро,
Святий уклін своїй землі.

Хай щедрість річкою тече
Між берегів шасливих мрій,
Росою-сріблом виграє
На крилах істини надій.

Хай серце повниться любов'ю,
Не зна початку і кінця.
Ви сійте щедрою рукою
Любов землі в людські серця.

Любов не знає перепон —
Любов — енергія Творця.
Любов — свобода: не полон,
В любові — мудрість і життя.

Любов — це завжди перемога,
Любов — це зцілення буття,
Любов — це вічності дорога,
Любов — це щастя без кінця.

Валентина КОСТЕНЬОВА,
вчителька української мови
та літератури

м. Сімферополь



ЗАВЖДИ ПІДНЕСЕНА

Хочеться розпочати розповідь про відомого в Севастополі українського словесника Аллу Полікарпівну Отрищенко словами з книги письменника В. Соловейчика «Вічна радість»: «Учитель — артист, але його глядачі й слухачі не аплодують йому. Він — скульптор, але його праці ніхто не бачить. Він — лікар, але його пацієнти рідко віддячують йому за лікування й далеко не завжди хочуть лікуватися. Де ж взяти йому сили для натхнення? Тільки в самому собі, тільки в усвідомленні величчя своєї праці. Повсякденність захлестує його — план, журнал, оцінки, батьки, медичні комісії, директор, інспектор, дрібні балачки в учительській... А йому треба все залишити біля порога класу й увійти до дітей з піднесеною настроєною душею...». Так, жодного разу не дозволяє собі Алла Полікарпівна переступити поріг рідної загальноосвітньої школи № 32 без настрою, не задоволеною, заклопотаною. Навпаки вона завжди піднесена, з усмішкою, завжди з іскрометним почуттям гумору. Її учні з нетерпінням очікують від неї імпровізації. І треба сказати, що постійно сподівання дітей справджуються, вони в захваті від її акторських і режисерських здібностей, від її уміння пристрасно-натхненно читати й поезію, і прозу, а також уміння організувати обмін враженнями від прочитаного, почутого.

Мені пощастило бути не раз присутньою на уроках літератури Алли Полікарпівни. Згадку, яка виникала атмосфера співпереживання усіх присутніх зі світом думок і почуттів вивчуваного художнього тексту, якими прекрасними поставали Леся Українка, Максим Рильський, Василь Симоненко, Олександр Довженко... І я безмірно вдячна Аллі

Полікарпівні за цікаві мандрівки літературними стежками, за можливість доторкнутись до українського мистецтва слова, одержати високе натхнення, невичерпну мудрість й естетичну красу. Саме це повинно бути на сучасному уроці літератури, бо вражає, дає змогу осмислити себе, своє місце у світі, тому й запам'ятовується назавжди.

А ще дякую моїй колезі за тісну співпрацю, яка вже сягне в 2013 році двадцять років. Алла Полікарпівна залюбки погодилась очолити міське методичне об'єднання вчителів української мови й літератури, яким керувала більше 10 років. Чимало загальноосвітніх гарних справ було сплановано і втілено з метою піднесення престижу української мови й культури серед севастопольської учнівської молоді. Спочатку це перший конкурс читців творів Тараса Шевченка (що триває й досі!), а потім різноманітні конкурси декламаторів творів митців красного письменства, і конкурси інсценівок, фольклорні фестивалі, на яких виступав також ансамбль Алли Полікарпівни «Пролісок», тощо.

Вагомий її внесок у справу виховання не тільки своїх вихованців, а й молодих фахівців, словесників-початківців міста. Завжди дохлило й легко на засіданні школи молодого вчителя вона переповідала секрети вдалої організації навчальної діяльності, намагалася донести головні ідеї своєї улюбленої поетеси Лесі Українки (до речі, з якою народилася в один день): збудити в людині людину, «своїм життям до себе дорівняти», розкрити в кожній особистості приховані творчі можливості.

Щиро радію, що сьогодні Алла Полікарпівна продовжує працювати в школі й щодень у полоні нових відкриттів. Таки немає цікавішої професії, ніж професія вчителя.

Валентина ЛОПАТЮК,
методист Севастопольського інституту післядипломної освіти

ПАСПОРТ АМЕРИКАНСЬКИЙ, ДУША УКРАЇНЬСЬКА...

Він прийшов у редакцію «Кримської світлиці» і від-рекомендувався:

— Українець з американським паспортом. Мабуть, не було ще у вас такого?

Ми чесно сказали, що, справді, не було.

— Я про вашу газету вперше почув у Вашингтоні, — продовжив гість. — В Інтернеті прочитав, як її хотіли закрити. А вона і сьогодні вижить.

Він поклав на стіл коробку з двома компакт-дисками:

— Це записи моїх пісень та музичних обробок народної творчості. Не для реклами, а як підсумок мого життя.

Так розпочалося наше знайомство з Вадимом

Смогителем. Він народився у 1939 році в Одесі. Коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, а батько на фронті потрапив у румунський полон, мати, яка родом з Черкаської області, переїжджає з сином у 1943 році до чоловікової родини в Жмеринку Вінницької області.

— Малим бачив німців у міській гімназії № 1, — розповідає В. Смогитель. — Дід мене не пускав, але ми все одно ходили з хлопцями туди і міняли у німців яблука на шоколад.

У ту ж гімназію Вадим пішов до першого класу в 1945 році, коли повернувся з війни батько, і вони так і залишилися жити в

Жмеринці. У школі хлопці грав на акордеоні, тож після її закінчення поїхав у Київ вступати до музичного училища ім. Р. Глієра. Акордеоністів тоді там не набирали і йому запропонували баян. Після училища продовжив навчання на диригентсько-хоровому факультеті Київської консерваторії, яку закінчив у 1964 році.

Організував ансамбль камерної музики, однак постійної роботи не мав. А після того, як відбув три роки, з 1977 до 1980 року, в ув'язненні за хуліганську бійку неподалік від своєї квартири в Києві, яку мій співрозмовник назвав спеціально підстроєною спецслужбами за його радикальні українські настрої і погляди, у нього розпочалися проблеми і з концертною діяльністю. Написані ним пісні вилучалися з репертуару виконавців. Народна артистка України Ніна Матвієнко, наприклад, коли заспівала з хором хлопчиків «Дударик» та оркестром у його обробці народну пісню «Роде мій красний» у Львівському театрі опери і балету (пан Вадим наполіг, щоб у пісні звучала фраза — «бо багачко нас є!»), зал встав «на біс». Однак у наступних концертах ця пісня перестала звучати, а Н. Матвієнко згодом повернулася до її попереднього, родинного варіанту («не багачко нас є...»).

Смогитель і далі прагнув займатися музичною творчістю, однак після смерті

дружини виїжджає у 1989 році спочатку в Канаду, а через місяць — у США. Ким тільки він там не працював: і учнем майстра в готелі, і ремонтував старовинні лампи. А якось навіть грав на акордеоні закарпатські коломийки поблизу Білого дому у Вашингтоні. За дві години заробив 60 доларів. Він кілька років викладав за контрактом українську і російську мови в Дипломатичній школі. Навчав американських дітей гри на фортепіано та акордеоні — це 20–30 доларів за урок, і сам грав у столичних ресторанах — 100 доларів за вечір. Так і заробив на власну музичну студію — за кілька десятків тисяч доларів.

Син Володимир, який через два роки перебування батька в США з його рідною сестрою приїхав до нього в гості, тоді не залишився з ним. У Союзі була дівчина, — сказав. Однак у другий свій приїзд він вступив до університету в штаті Меріленд і нині працює в США спеціалістом в установі, що пов'язана з космосом. А старший Смогитель навпаки зібрався у 2004 році в дорогу у прощальній від американського континенту напрямку — в Україну, в якій не був чотирнадцять років. Прилетів літаком у Франкфурт-на-Майні в Німеччині, а звідти автобусом через Польщу — у Київ.

— Гарна країна Америка, але не моя, — сказав.

І не повернувся більше назад. Купив будинок у Жмеринці, де проживає багато його родичів, їхніх дітей та онуків, відкрив свою музичну студію і зай-



мається творчістю.

— А більше мені нічого і не треба, — говорить. — Нам за кордоном рідна земля ввижається здалека. І я не хочу, щоб вона згадувалася мені, як сон. Я повернувся, щоб щось зробити.

Коли записував на диски у власній студії свій музичний літопис, використовує ючі рядки з віршів Тараса Шевченка, Павла Тичини, Василя Симоненка, Івана Драча і Леоніда Первомайського, твори української баладної поезії, народний фольклор різних регіонів України і власні віршовані тексти, не сподівався побачити цю роботу закінченою.

— Думає, не дадуть мені випустити, — говорить. — І тільки як поклав весь тираж — п'ятсот дисків у машину, зрозумів, що люди зможуть почути і прочитати в двох художніх альбомних додатках до них такого ж формату все, що було у мене на душі в Америці. Це — не музика, це — моя сповідь.

Пісні В. Смогителя виконують Ніна Матвієнко, Дєбра Лауренс, Юля Єльченко, Аліна Барановська, Іся Пришляк і сам автор.

— Знаєте, за кордоном співають англійською чи іншою своєю мовою пісні і

зовсім не цікавляться, що співаємо ми в Україні, — сказав він. — Чув, що виключно українською мовою за кордоном співає вокально-інструментальна група «Ukrainians» із Лондона.

На його думку, немає нікого в Україні кращого співака за Віку Врадій, яка на одному з перших фестивалів «Червона рута» в Чернівцях стала переможцем у категорії рок-виконавців. Сам він планує створити оперу про Агапія Гончаренка, українського священика, який у 1848–1860 роках здійснював молебні в США англійською, українською та російською мовами. Це був перший політичний емігрант з України. А щоб швидше реалізувати цей задум, хоче залучити до складу лібрето композитора Василя Филипчука.

У Криму В. Смогитель почув, за його словами, багато української музики по радіостанції «Орфей» у Феодосії, де відпочивав нинішнього літа. У редакції «Кримської світлиці» він підійшов до фортепіано, за-грав віртуозно інструментальну композицію, а потім заспівав. Було щось у його співі від дум кобзарів, а в сучасній баладі звучало, як набат про касти, шахові фігури на політичному помості і майбутнє української нації, яка, на його думку, має будуватися за єдністю принципів щоденного життя і моральних ідеалів.

Ось такий незвичайний гість побував у нашій «Світлиці». Його дводискова літописна сповідь — у редакції. Кому цікаво почути голос і думки українця з американським паспортом і гартом — звертайтеся!

Валентина НАСТІНА



ЇХ ЄДНАЄ ЛЮБОВ І ДОБРОТА СЕРДЕЦЬ

Вересневий день, теплий і сонячний, у далекому 1938 році подарував світові чудову людину — Вадима Михайловича Роїка. Тільки народився він не в Криму, де живе з юності, а в невеликому містечку Лубни на Полтавщині, званому в усій Україні завдяки пісні «Від Києва до Лубен насяяла конопель...» та Мгарському Спасо-Преображенському монастиреві, що височить на пагорбі над Сулою і сяє куполами на всю округу.

Саме в Лубнах і звела мене доля спочатку з його матір'ю, відомою вишивальницею Вірою Сергіївною Роїк, а потім і з ним самим. Віра Сергіївна теж народилася в нашому містечку, тож часто приїжджала сюди з сином, де в галереї образотворчого мистецтва влаштувалася виставка її робіт «Український рушничок». За великий внесок у розвиток і пропаганду народного мистецтва, а особливо вишивки, їй було присвоєно звання Героя України і звання почесного громадянина Сімферополя, де жила і працювала десятки років, а також почесного громадянина міст Лубни та Кобеляки. А Вадим Михайлович допомагав Вірі Сергіївні в організації виставок по всій Україні, за кордоном і в рідному місті над Сулою. Я ж неодноразово писала репортажі про ці важливі мистецькі події. Так і відбулося наше знайомство. А потім я довідалась, як багато було зроблено Вадимом Михайловичем, випускником Дніпропетровського інституту залізничного транспорту, у транспортній і будівельній галузях. Під його керівництвом споруджувалася дру-

га смуга аеродрому в Сімферополі, причому в складних умовах, адже на заваді стояла автомагістраль, котру ніяк не можна було перенести в інше місце. Довелося прокладати тунель... Споруджував він і адмінкорпус Кримського зонального агентства повітряних сполучень, президентом якого працював тринадцять років, і житлові будинки в Сімферополі та багато промислових об'єктів, а пізніше — аеродром імені Хосе Марті на Кубі. Тож не випадково Вадим Михайлович — заслужений працівник транспорту України та АР Крим.

Де б не був Вадим Михайлович разом з Вірою Сергіївною, — всюди в обох з'являлися друзі, з якими не поривалися зв'язки за життя Віри Сергіївни і продовжуються зараз. Це — художники, краєзнавці, журналісти, майстри вишивання, різьблення по дереву та інших видів народної творчості, педагоги, працівники музеїв й інших закладів культури. У далеких від Сімферополя Львові й Луцьку, в Луганську і Києві, в Полтаві і Лубнах, у Дніпропетровську, Москві, Саратові, Тулі, у десятках інших міст України, Росії, Білорусі, Прибалтики, Кавказу є люди, з котрими у Вадима Михайловича є спільні теми для розмов, обміну інформацією. І найчастіше тут, у Криму, відбуваються теплі зустрічі, адже Крим — це сонце, море, чудові краєвиди, напоєне ароматами екзотичної рослинності повітря, пам'ятки історії і культури, яких не побачиш більше ніде. Тим більше, що в Гурзуфі розташована база відпочинку «Мрія» родини Роїків. Організацією діяльності бази в основному займається його дружина Валентина

Василівна, надійною помічницею якої стала донька Олена.

Всі члени родини Роїків працюють. Найстарша донька Марина — юрист, заступник начальника управління юстиції АРК, її донька, внучка Вадима Михайловича Юлія, після закінчення факультету іноземних мов Таврійського національного університету ось уже кілька років працює в Англії, найменша донька Аліна — лікар, дитячий невролог.

У родині панує взаємоповага, діти і внуки виховуються в дусі

патріотизму, національної гідності. Вадим Михайлович і Валентина Василівна — інтелігентні люди, знавці літератури, мистецтва, історії, культури рідного краю й усієї України. Варто лише познайомитись з їхньою домашньою бібліотекою, картинами, які прикрашають стіни квартири, самою атмосферою, котра панує в домі, і стане зрозуміло, яке широке коло інтересів родини.

Вадим Михайлович багато зусиль віддає шануванню пам'яті мами, пропаганді її творчих здобутків. З осені минулого року виставка Віри Сергіївни «Український рушничок» експонувалася на Полтавщині — в рідних Луб-

нах, у Вовчику Лубенського району, в Миргороді, в обласному центрі. Він особисто приїжджав на Полтавщину, брав участь у відкритті виставки в Полтавському художньому музеї. А зараз турбується про встановлення пам'ятника на могилі Віри Сергіївни і про відкриття музею української вишивки її імені в Сімферополі.

В передостанній день вересня Вадим Михайлович відзначає день народження. Хай же цілюще кримське повітря, вся природа рідної землі дають йому міцне здоров'я і бадьорість та енергію на багато років!

Євгенія ЛОГВИНЕНКО
Лубни — Сімферополь — Гурзуф





Хоч з давніх-давен найціннішим скарбом нашої держави був і залишається хліб, але тяжкі випробування завжди випадали на долю його головного творця — українського селянина. Нищівного удару воно зазнало за часів панування тоталітарно-соціалістичного режиму, ідеологія якого вбачала у землеробів чи не найголовнішого свого ворога. Селян нацьковували одне на одного, морили голодом, мордували у в'язницях і «гулагівських» таборах. Прикладом цього є біографія двічі репресованого за радянських часів спадкового хлібороба Павла Федоровича Зарютіна.

Початок життєвого шляху його типовий для багатьох українських селян. Народився 1884 року у селі Новоолександрівка Херсонського повіту у родині селян-середняків. Батько рано помер, і десятирічний Павло змушений був братися за важку хліборобську працю. У 1905 році одружився, сподіваючись все життя мирно трудитися у невеличкому власному господарстві. Але марніми виявилися ці сподівання... У 1914 році розпочалася Перша світова війна, забрали Павла Зарютіна в солдати, а вдома лишилися мати, дружина і троє малих діточок.

Надивився за чотири роки рядовий Зарютін жавів безглуздої бойної донесочу і тому всім серцем сприйняв агітацію більшовиків щодо припинення війни. Не міг він спокуситися й іншим їхнім гаслом: «Землю тим, хто її обробляє». Тому, повернувшись у 1917 році до рідного села, взявся за розбудову нової влади, широко вірячи в ідеали, проголошені Леніном. Взв'язався... Та мир тривав недовго. В квітні 1918 року Новоолександрівку окупували австро-німецькі війська, потім посунули вояки Денікіна та Врангеля. Павло Федорович був призначений головою Новоолександрівського ревкому, воював у загонах червоних партизан з окупантами та білогвардійцями.

Коли у листопаді 1920 року радянська влада в селі все ж перемогла, Зарютіна обрали головою місцевого комітету незалежних селян і він з усіх сил взявся за роботу. Вже у 1921-му в Новоолександрівці почали діяти ідальня для бідноти, в якій харчувалося 300-400 людей. Комнезам брав активну участь у розподілі орної землі. Господарюючи на власному наділі, Павло Федорович активно підтримував усі заходи радянської влади. Коли у 1929 році партія вустами Сталіна (чи навіпаки) проголосила курс на суцільну колективізацію сільського господарства, Зарютін був «за». Одним з перших він вступив до створеного у селі колгоспу імені Сталіна, а згодом увійшов і до правління цього господарства.

Як проходила колективізація? Відомо: насильницькими, примусовими засобами — невиправданими розкуркуленнями, непомірним оподаткуванням, грабницькою продрозкладкою, із застосуванням цілого арсеналу репресій проти всіх верств сільського населення. Завдяки їм, мету — загнати селян у колгоспи будь-якою ціною — було досягнуто: якщо у 1929 році колективний сектор у Нижньосірогозькому районі об'єднував 12,8% селянських господарств, то у

1931 році цей показник становив 82%. А «будь-яка» ціна виявилася зовеликою для українського селянства...

Знекровлені репресіями, позбавлені засобів виробництва, змучені конфіскаційними хлібозаготівлями, селяни втратили стимул до виробництва і, здавалося, до самого життя. Це призвело до безгосподарності і незацікавленості в результатах своєї праці, окошилося скороченням посівних площ, величезними втратами врожаю. Лише під час збиральної кампанії 1931 року по Україні було недобрено близько половини хліба. Все це віщувало загрозу голоду. Але тривожні тенденції мало ці-

топад і перші п'ять днів грудня 1932 року по сільгоспартілях України було заарештовано 1706 таких «саботажників» — 340 голів колгоспів, 750 членів правлінь, 140 бригадирів, 205 завгоспів і 275 інших «командирів сільгоспвиробництва». Одним з цих активістів, засуджених за «контрреволюційний саботаж хлібозаготівель», був і Зарютін П. Ф. Зарютін, який одержав вісім років виправних таборів.

Страшний голодомор, обурення доведеного до відчаю селянства, повна дезорганізація сільського господарства примусили Сталіна і його поплічників послабити тиск

У сусідньому Верхньорогачицькому районі, в дніпровських плавнях, діяв партизанський загін на чолі з А. Г. Резніченком, який немало дошкуляв окупантам. Зарютін не просто симпатизував «плавневікам», він налагодив зв'язок з месниками і постійно постачав їм продукти харчування з тієї самої обшинної комори, на запаси якої розраховували німці. Він допомагав переховуватися в селі всім борцям з фашизмом, хто не хотів служити ворогам, і навіть радянському диверсійному загону, який висадився неподалік від Новоолександрівки. Таку діяльність приховати важко, і вона не минулася обшинному старості.

У березні 1943 року Зарютіна заарештували поліцаї і, пригадавши йому «червоне» минуле, як неблагонадійного направили до Костянтинівського концтабору під Мелітополем. Так Павло Федорович вдруге за своє життя потрапив за «колючку». Набутий в ежовських застінках досвід став у нагоді: старий «виркутився». З табору його випустили (за віком). Природно, керівних посад більше не доручали і до визволення села Червоною Армією у жовтні 1943 року Зарютін працював сторожем. Та лише до визволення. Бо одразу ж після відновлення радянської влади односельчани його знову обрали поводитирем — головою того ж самого колгоспу імені «батька всіх народів». Новий голова як завжди ревно зайнявся нагальними справами: відновленням посівних площ, відбудовою зруйнованого, забезпеченням колгоспників продовольством. Його стараннями стала до ладу місцева школа: в ній у 1944-1945 роках вже навчалось 156 учнів. І так хотілося якнайбільше зробити...

Та невмолима доля готувала Павлу Федоровичу чергове і, як не сумно, вже останнє випробування. 9 листопада 1946 року новоолександрівського голову колгоспу заарештовують і звинувачують у співробітництві з окупантами. Чи мало місце оте саме «співробітництво», розбиратися слідчі навіть не прагнули. Їм було достатньо того, що людина під час окупації обіймала ту чи іншу посаду. А суддям — й поготів. Бо на той час вони були слухняними маріонетками всемогутніх «органів». Вироком Херсонського обласного суду від 23 квітня 1947 року Зарютін Павло Федорович був засуджений до 5 років позбавлення волі.

У 1963 році, останньому році «хрущовської відлиги», справедливість було відновлено. За клопотанням сім'ї, Президія Верховної Ради СРСР вирішила призначити нове слідство. Воно розкрило, як все було насправді, розвіяло вигадані обвинувачення. Павла Федоровича реабілітували. На жаль, він не дожив до моменту справедливості. Як з'ясувалося, Зарютін ще 15 квітня 1949 року помер у ув'язненні. Чи згадувала ця страждальна людина в смертну мить Леніна і Сталіна, з вірою в «дорого-вказність» яких прожила сповнене випробувань життя? І якщо згадувала, то в якому контексті?

(З книги «Останній сталінський удар. Нариси, спогади, оповідання», редактор-упорядник Едуард ДУБОВИК, Херсон, 1997 р.)



кавили владу. Вона вимагала обов'язкового виконання вже явно нереальних планів заготівель зерна. Не зупинилися її слуги навіть перед вилученням у селян насіннєвих фондів. Що прирікало землеробів уже на повне вимирання.

Так було повсюди в Україні і у Новоолександрівському колгоспі імені Сталіна, де працював завгоспом Павло Федорович Зарютін, теж. Він реально оцінював кризове становище з продовольством, але протестувати не наважувався. Отож почав діяти «тихою сапою», аби тільки уберегти односельців від голодної скрути. Отримавши від правління колгоспу завдання обмолотити «залишок» — два гектари пшениці, він його виконав. Та, знаючи, що і цей останній хліб буде вивезено в рахунок виконання хлібозаготівель, свідомо приховав його, що в ті страшні часи вважалося тяжким злочином. Адже сталінське керівництво, не визнаючи фіаско своєї політики у сільському господарстві, всі провали і втрати пояснювало діями контрреволюціонерів та саботажників.

Насамперед ці безглузді звинувачення падали на партійний і господарський актив — людей, яким совість не дозволяла виконувати людожерські накази про вилучення у селян останнього шматка хліба. Лише за лис-

на колгоспи та репресії проти селянства. Лише тоді правоохоронники «вчиталися» в численні скарги зека Зарютіна і йому скоротили строк ув'язнення. У 1934 році він повернувся до Новоолександрівки, де люди, добре знаючи, який Павло Федорович «ворог народу», знову обрали його на керівну посаду — заступником голови колгоспу імені Сталіна.

І знову трудові будні, повсякденні, але дуже важливі справи. Та от почалася війна з фашистами. Троє його синів пішли на фронт, а п'ятидесятирічний колгоспник залишився зміцнювати тил Червоної Армії. Тривало це дуже недовго, бо у вересні 1941 року Новоолександрівка стала тилом гітлерівських армій. Криваві заїди зняли селян встановлювати «нові порядки»: грабували населення, гнали молодь до Німеччини, знищували тих, хто ремствував. Перед селянами знову постало питання — «як виживати?». На громадських зборах земляки назвали старостою створеної окупантами, замість колгоспу, сільгоспобщини № 24 найавторитетнішу в селі людину — Павла Федоровича Зарютіна. Він опинився. Але під страхом розстрілу окупантами дружини і трьох дочок змусило дозволяти виконувати людожерські накази про вилучення у селян останнього шматка хліба. Лише за лис-

ЧАС ЗНАТИ ПРАВДУ!

Автор цього листа добре розуміє, що далеко не всі читачі (особливо старшого віку) сприймуть його текст позитивно. Адже мова піде про «маршала перемоги» Георгія Жукова і про його ставлення до українців...

Але облишимо загальні фрази, застереження та попередження, надамо слово фактам. Із багатьох відберемо лише три епізоди.

Читаємо спогади Івана Коваленка. У дні сталінградської битви він — вісімнадцятилітній капітан, командир роти розвідників — був першим із радянських офіцерів, який увійшов до кімнати штабу генерал-фельдмаршала Паулуса і прийняв від нього особисту зброю — факт здачі в полон. За це Іван був представлений до звання Героя Радянського Союзу.

Кілька днів потому прилітає в Сталінград маршал Жуков. Наказує покликати на розмову капітана. Той прийшов, відрепортував. І відбувся у них — маршала і капітана — ось такий діалог.

— Коваленко!.. Хохол, значить!
— Ні, товаришу маршал...
— А хто же?
— Українець.
— Ну, українець, хохол, яка різниця?
— Велика!
— Цікаво, а яка ж? Ти мені скажи...
— Я за національністю — українець, а хохол для мене — образливо.
— А чим же я тебе образив?
— А це не тільки для мене образливе слово...
— О, то ти, виявляється, націоналіст!..
У такому ключі, все більше набираючи гостроти, тривав діалог. А закінчився короткою фразою маршала: «Коваленка зі списків героїв виключити!..»

Напередодні форсування Дніпра в селі Требухів на нараді вищого командного складу кількох фронтів у вересні 1943 року маршал Жуков, як свідчить офіцер з особливих доручень командувача 1-го Українського фронту Юрій Коваленко, що підтвердили пізніше деякі вітчизняні історики, маршал Жуков чітко виклав свою, предстваника Ставки верховного командування, позицію: не перейматися долею мобілізованих із визволених територій українців. Він, зокрема, заявив: «Нащо споряджати й озброювати цих хохлів? Усі вони — зрадники. Чим більше в Дніпрі утопимо, тим менше доведеться до Сибіру після війни засилати... Героєм визволення Києва повинен бути росіянин, а не якийсь там крадень-хохол!..»

Ця жорстокість пройняла навіть такого урівноваженого маршала, як Рокоссовський, у якого після почутого мимоволі вирвалося: «Та це ж не війна, а геноцид народу!»

Фраза «Чим більше в Дніпрі утопимо, тим менше доведеться до Сибіру після війни засилати...» виявилася не емоційною обмовкою маршала.

Свого часу авторів цього листа до рук потрапила копія наказу від 22 червня 1944 року під грифом «совершенно секретно». Він був знайдений в архіві колишнього Інституту марксизму-ленізму при ЦК КПУ. Цей документ вражаючий, приголомшливий... Його підписали Лаврентій Берія і Георгій Жуков. Ось цей текст мовою оригіналу (за браком місця подається скорочено).

«г. Москва

Приказ № 078/42
22 июня 1944 года.

По Народному комиссариату внутренних дел Союза ССР и Народному комиссариату обороны Союза ССР.

Приказываю:

1. Выслать в отдаленные края Союза ССР всех украинцев, проживавших под властью немецких оккупантов.

2. Выселение производить:

а) в первую очередь украинцев, которые работали и служили у немцев;
б) во вторую очередь выслать всех украинцев, которые знакомы с жизнью во время оккупации;
в) выселение начать после того, как будет собран урожай и сдан государству для нужд Красной Армии;
г) выселение производить только ночью и внезапно, чтобы не дать скрыться и не дать знать членам семьи, которые находятся в Красной Армии.

3. Над красноармейцами и командирами из оккупированных областей установить следующий контроль:

а) завести в особые отделе специальные дела на каждого;

б) все письма проверять не через цензуру, а через особый отдел;

в) прикрепить одного секретного сотрудника на пять человек командиров и красноармейцев...

Отже, в той час, як мільйони українців боролися з нацистами, падали навичку у привіслянських низинах чи карпатських горах, їхні батьки, дружини, сестри, діти мали бути виселені, приречені на голод і холод, і добра половина з них загинула б, як це було з кримськими татарами, калмиками, інгушами, чеченцями та іншими народами. І це не вигадка українських буржуазних націоналістів!.. На XX з'їзді КПРС Хрущов у доповіді про культ особи сказав: «Українці уникнули цієї долі (татар, калмиків та інших) тільки тому, що їх надто багато... Інакше Сталін їх теж заслав би...»

За лаштунками цього моторошного сюжету стоїть грізна і мстива постать «маршала перемоги» Георгія Жукова. Час знати правду!

Павло МАЗУР,
вчитель

м. Маріуполь
Донецької області



СВІЧИННЕ ВЕСІЛЛЯ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Цього зігрітого бабиним літом дня на території музею під відкритим небом усі гості могли взяти участь у майстер-класах з розпису на склі, розпису яворівської іграшки, різьблення карпатських скриньок, виготовлення весільних вінків, виготовлення сирних коників, суцання весільних свічок, ткацтва, випікання пташок та традиційного весільного печива. Подивитися обряд авентичного буковинського весілля, яке презентував колектив «Южинецькі молодички» (с. Южинець Кіцманського р-ну Чернівецької обл.), почути різноголосся народних весільних пісень у виконанні фольклорних гуртів «Рожаниця» та «Царина», долучитися до обряду «Переїзди молоді» від колективу «Волиняни» (обряд з с. Мала Глуша Любешівського р-ну Волинської обл.) та «оженити свічку на комині» разом із народним фольклорно-етнографічним гуртом «Здвижаночка» (с. Покришів Брусилівського району Житомирської області).

Я також взяла участь у майстер-класах — і прадавній обряд лялькотанку робила, і ткати на дерев'яному верстаті вчилася. Але найбільше мене захопило виготовлення традиційних гуцульських сирних коників (напевне, тому, що їх одразу можна було же й скуштувати!). Марія Луц'як із села



Володимир Рак

Космач Івано-Франківської області, яка проводила майстер-клас, розповіла, що раніше не було іграшок, тож пастухи на полонині почали робити сирних коників — діти і гралися, й не голодні були. Щоб виготовити таку забавку, потрібен особливий продукт. З будь-якого сиру правдивого коника зробити не вдасться! Тому пані Марія привезла до столиці бринзу власного виготовлення. Сир треба розрізати на шматки, кинути в окріп, розминати дерев'яною ложкою, доки він не стане, як пластилін — м'який і пластичний. Потягнувши сирну масу то в одну, то в іншу сторону, роблять ніжки, тулуб, шию та голову коня. Кілька вмілих рухів пальцями — і перед нами смачний, корисний, кумедний сирний коник!

Дуже сподобалася ця істівна іграшка й американським гостям, котрі завітали до музею на «Свіччинне весілля», — це музейний експерт, викладач Національного університету ім. Т. Шевченка Дженіфер Кан та Ерік Джонсон, який очолює відділ культури та освіти у посольстві США в Україні. Вперше він побував у Києві в 1983 році і вже тоді вирішив, що буде працювати саме тут. Ерік чудово розмовляє українською мовою, яку вчить лише рік, по 3-4 години на тиждень. (Цікаво, скільки ще років знадобиться деяким українським високопосадовцям, аби навчитися розмовляти державною мовою так, щоб не смішити гусей і світ?)

Майстер-клас з розпису на склі проводили люди, які не на словах знають про цю давню українську традицію. Полтавча-

ни Світлана та Володимир Раки продовжують школу малювання на склі своєї мами Анастасії Трохимівни — народної художниці, яка уже першою своєю виставкою полонила світ.

Саме її син Володимир наполіг, аби мама показала своє мистецтво людям. Перша її виставка відбулася 1990 року в Києві, у Національному музеї Т. Шевченка. А за програмою Днів культури України у Франції персональна виставка Анастасії Рак відкрилася в Парижі. Самобутні твори мали експонуватися там протягом місяця, але виставку продовжили аж на вісім місяців! Тоді Анастасія Трохимівна «вчила Париж, як треба малювати», провівши там кілька майстер-класів.

«Україна має дуже давні традиції, деякі з них призабуті, — розповів Володимир Рак. — У 20-30-ті роки ХХ століття живопис на склі був дуже популярний у нашій країні. Щонеділі на базар виносили картини на склі, які усі розкупувалися, на відміну від нашого часу. Радянська влада добре розуміла, що ці картини пробуджують національний дух, виховують національні почуття, тому робилося все, щоб це мистецтво знищити. Але Бог цього не дозволив, залишилось кілька людей, які продовжити справу. Анастасія Рак з 80-х років підхопила і понесла секрети цього мистецтва. Діти, батьки із задоволенням переймають його, бо у нашого народу в крові — прагнення до краси, кольору, колориту. Народна картина у 20-ті роки сприяла самопіз-



Світлана Рак проводить майстер-клас

нанню, самоідентифікації українців. Найпоширеніша тема малюнка — парубок і дівчина біля криниці, за парубком стоїть кін, вона завжди з водою. Цей сюжет став канонічним, у кожному районі малювали подібні картини, не змовляючись. Кін — це символ сонця, Перуна, який втілював вогонь. Може, ви бачили на дахах будинків голови коня навхрест, так це ж як сьогоднішній громовідвід, Перун не вдарить блискавкою туди, де є такий оберіг. А жінка, як вода, настільки ж гнучка і може переймати навколишню форму. Ці образи — древні, напівзабуті архетипи, намальована давня релігійна свідомість українців.

Чому зараз панує такий хаос, бездуховність? Коли нерв перерізають, він дуже дово зростається, а нам у 30-40-х роках перерізували нерв. Два кінці тепер шукають один одного.

Молоді потрібно прагнути до духовного зростання, бути сильними, здоровими і прислухатися не до телебачення, а до голосу душі. Українці сьогодні знесилені, тому вони шукають допомоги у різних темних сил: якщо хочеш когось скорити — прояви силу. Але ж істинна сила, як говорили монахи, — це знання, і причому на всіх рівнях. Ми сьогодні мало знаємо й розуміємо, але нація повинна перерости цю зневіру. І нічого не боятися, такого, як в 30-ті роки, вже не буде, вже немає залізної завіси, є Інтернет, світ одразу буде все знати! І хвала Богу, воріженьки ще не навчилися знищувати архетипи!

У нас в країні зараз панує кітч, що означає — продавати непотріб. Це — люстерко нашого суспільства. Але є такі люди, як Анастасія Рак, — стальна ланка між сучасністю і минулим, злотований ланцюг, розірвати який ворогам просто не вистачить сил...».

Напевне, якби кожен українець у своїй професії, долі прагнув бути тією стальною ланкою єдиного і нерозривного ланцюга під назвою народ, то наша країна давно вже процвітала б...

Яскраве свято — обрядодіяство «Весілля свічки» завершилося. Вже повернуло на осінь, дні стають коротшими, сонце вже не так пригріває, але у кожного в душі ясною свічкою мерехтить згадка про побачене й почуте на святі. А коли таких свічок сяє багато — ніяка лиха ніч не загасить наш український день!

Юлія КАЧУЛА

м. Київ



Американські гості (праворуч) на українському святі

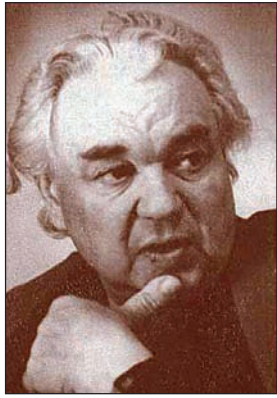


Ціп колись заміняв комбайна!



Колектив «Волиняни» з Малої Глуші

Володимир Бровченко — відомий український поет, лауреат премії імені В. Винниченка та імені П. Тичини, заслужений діяч мистецтв України, автор багатьох збірок поезій і прози цього разу прийшов до читачів зі своєю новою книжкою віршів «Сонечко». Вона присвячена світлій пам'яті дружини поета Лесі — «мого Сонечка», як її ніжно і щиро називав автор, що так рано зайшло.



«Побравшись дев'ятнадцятилітніми, — розповідає поет, — з дружиною Лесею ми були разом протягом 46-ти літ. Вчилися в одній школі, здобули вищу освіту в Одеських вишах, мешкаючи по тамтешніх «углах» та підвалах. Лесья — педагог-філолог до кінця днів своїх віддавала уся енергію і знання, всю душу дітям. Народила двох синів — Миколу та Івана, діждалася чотирьох внучок... Вона завжди була натхненницею, порадницею, Сонечком, що зігрівало мене в усі часи. Збірка поезій «Сонечко» — часточка нашої незгасної Любові».

ЗАБІЛІЛИ КАШТАНИ

Забіліли каштани
в небесну блакить,
І на схилах садки забіліли.
Тільки спомин ізнов,
ніби птах, прилетить,
Щоб у мене душа заболіла.

Прилетить і крильми
до вікна припаде,
Заворкує мені, зашебече,
І світання моє принесе молоде,
І далекий мій зоряний вечір.

Доторкнеться під серцем
такої струни,
Що заграє найперше кохання.
Тільки жалко мені: для тієї весни
Та не буде, не буде вертання.

Тільки думка мені заболить,
защемить:
Може, в ірій літа відлетіли?
Забіліли каштани
в небесну блакить,
І на схилах садки забіліли.

ЧЕКАННЯ

Лесі
Звідки це нахлинуло, не знаю.
Непогасним полум'ям горю,
І в думках лечу за небокраї,
І лише з тобою говорю.

Чи гойдаю слово на каліні,
Чи в траві розшукую зорю,
Чи гукаю в ночі горобині, —
Я лише з тобою говорю.

Я до річки —
Сизі хвилі збились.
Я до хмари... —
Блискавку творю!
Я до сонця:

Де ти забарилась?..
І лише з тобою говорю.

Над полями білими з півночі
Непогасним полум'ям горю.
А переді мною твої очі —
Я лише з тобою говорю.

ЗГАДАЙ МЕНЕ

Коли за дальнім небосхилом
Червона птаха промайне
Та вистелить зірчатий килим, —
Згадай мене, згадай мене.

Любов із вічного «немає»,
Мов світло, простір перетне...
Палахкотить, та не згорає,
Коли ти згадаєш мене.

Згадай, коли огорне туга
Чи радість променем сяйне.
Чи маєш недруга, чи друга, —
Згадай мене, згадай мене.

Як наше чисте, потаємне
До серця припаде, сумне,
Молю, у ніч свою недремну
Згадай мене, згадай мене.

Коли жаркий пшеничний вітер
Із степу нашого вігне
Та івам закуйовдить віги, —
Згадай мене, згадай мене.

Коли рілля — до скиби скиба,
Коли вечірній луг зітхне,
Коли в Дніпрі шелесне риба, —
Згадай мене, згадай мене.

Давно колись побіля тебе
Я осягав усе земне...
Коли ще є земля і небо, —
Згадай мене, згадай мене.

В царстві ночі степової,
В царстві ночі серед літа —
Ти зі мною, я з тобою,

А над нами — небо й жито.

А над нами — степу крила,
А над нами — зорі тихі.
Краєм тіні зацепила
Нас Могила-Терпелиха.

В царстві ночі степової
Губи — в губи, руки — в руки.
Ще не знаємо з тобою,
Що любов та не без муки.

Тільки шепче нам кохання:
«Будь моїм» та «будь моєю»...
І до самого світання
Серце світиться зорею.

З-за Дніпра он сонечко встає,
Як і вчора чисто-пурпурове...
Дякую, що ти на світі є,
Сонечко моє, моя любове.

Вже чимало стоптано доріг,
Над якими і мої плакати...
Найніжніші я слова зберіг,
Ті, які не встиг тобі сказати.

Як тебе не влучили дівчам
Ні фашистська куля,
ні осколок?
Бог, який явив моїм очам
У гурті вищанських
комсомолок?

Дякую хурделиці сліпій,
Що тебе не вбила у дорозі,
Як ішла із матір'ю в степи
На сорокаградуснім морозі.

Дякую і тим лихим літам,
Що дали вам прихисток
в землянці,
Де жила й корівка золота,
Щоб тебе нагодувати вранці...

Горя того смерч віддаленів,
Незнищенну маємо породу.
Дякую, кохана, за синів:
Гілки дві — в будучину народу.

Не розлюби мене, не відлюби.
То ж скільки там лишилося...
ще трохи.
Будь леготом і сонцем для плавби
З епохи світла до вогню епохи.

З півпогляду відчуй мою печаль,
Так, як учора ввечері уміла,
Щоб сумнів тамувався та відчай,
Щоб зажило, минулось,
відболіло...

Не розлюби мене, не відлюби...
Не в епілозі ж ми — у передмові.
Не з лестошів живем,
не з похвальби —
З надійності всесильної любові.

Усе в тобі, мій лікарю й жоно,
Усе в тобі, що відбуло чи буде.
Коли на світі щось мені й дано,
То це таки твого кохання чудо.

Тобі — душі незаймані скарби,
Допоки Хронос наші миті схрумка.
Не розлюби мене, не відлюби,
Мій друже, однолюбко,
однодумко.

Білява стежка поміж лободи,
Припиленої туманцем спекоти,
Прудить від хати в берег, до води,
А ми йдемо поволі їй навпроти.

Подаленіла літечка сурма,
І вечір в очереті ставить верші...
А яблуні тієї вже нема,
Під нею ж цілував тебе уперше.

Криниця є... Пискляве колища
Знайомим голоском нас привітає,

Терновим оком з кожного куша
З-над рову наша юність виглядає.

Ми нап'ємося отчої води,
Утамувавши невситимість буднів,
І ти промовиш тихо: — Підожди...
Постіймо... не спішімо...
тут побудьмо..

Іще цілюшу воду тут беруть
Уранці, в надвечір'ї, по обіді...
Тремтить зоря, жива, неначе руть,
В краплині на твоєму підборідді.

І що тобі, моя відрадонько,
Мій вищий знак, безсмертний квіт,
А чи ота єдина правдонька,
Що з роду в рід — як заповіт?

То із печалю ти повінчана,
А то солодка, як життя,
То — як абетка, нами вивчена,
То знову — радість відкриття.

Освячений твоєю вірністю,
З-під сонця не тікаю в тінь,
Заангажований безмірністю
Твоїх, любове, володінь.
Мій грим живе в твоїм відлункові,
І світ краси — з твого лиця...
Нема кінця отому трункові,
Що п'ю з твого поставця.

Далеко ти, а ніби поблизу,
В мені твій образ вічно молодіє.



Переливаюся в твою сльозу,
В щасливу мить стрічання і надію.

Співає серце на чудний мотив:
Дві ноти радості,
а дві — такі осмути...
Мені приснилося,
що я тебе любив,
І я, прокинувшись,
ізнов хотів заснути.

Як все живе, поволі умираю
І знаю: на краю — пекельне зло.
Вже цілу вічність я тебе кохаю,
А ніби й не міліє джерело.

Кохаючи, лечу в стрімку безодню,
Хоч прагну неба, світла... вороття.
З тобою умираємо сьогодні,
Щоб завтра повернутись до життя.

Вже скільки літ
ми варим зілля-руту,
Що може вбить чи віку доточить!
Так гарна пісня, співана і чути,
Щораз, щораз по-новому звучить.

Жайвори сміялись в небесах,
Як стелився нам весняний шлях.
В повоєнній горі ріднокраю,
Юні, ми не плакали тоді,
Бо вставало сонце із-за гаю,
Щоб воскресли душі молоді.

Жайвори упали на жита,
Бистрокрили, мила, як літа.
Поки ми з тобою жинували,
Вигіркли на схилах полини,
Жайворів у небі менше стало,
Попід небо вирости сини.

Жайвори проклюнули блакить...
Тільки б жить, кохана, і любити.

На добро дітей благословили,
Ім сміється невмирущий птах.

Чом же нам з тобою, моя мила,
Жайворонки плачуть в небесах?
10 червня 1989

БОГИНЯ БЕРЕГИНЯ

Попід білими садами,
Де нас молодість водила,
Таємничими словами
Ти до мене говорила.
Нас богиня Берегиня
На любов благословила.

А як дружки чорноброві
На весіллі відспівали,
Охоронниці любові
У зеніті сонцем стала.
Нам богиня Берегиня
Тихо сина колисала.

Золота пора цвітіння
Юних років не поверне,
Та над нами Берегиня
Білі крила розпростерла.
Бережим свою богиню,
Щоб кохання не померло.

В ночі світлі, в ночі сині,
Освятившись небесами,
Ходить наша Берегиня
Попід білими садами.
Ходить наша Берегиня
Попід білими садами...

Таємниця любові
і вічності хліба...

Ах, було (відбуло),
відбувалось, бувало.
Скільки раз до твоєї
приходив садиби,
Знає хвіртка, що свято
мені відкривала.

Так далеко квітучі сади,
і левада,
І наївні жадання доріг
несходимих.
Ти одна — моя лада,
і радість, і влада —
І тепер, і тоді,
як були молодими.

Хочу музики неба
весною і влітку,
А не цього зимового
дня догорання.
Хтось невтішно заплакав
чи скрипнула хвіртка...
Хвіртка скрипнула... Ще раз...
Можливо, встанне.
18-20 люстонада 1992 р.

Зимовий день, як свічка,
догорить...
Під несусвітню нашу
веремію
Уже й не знаю,
як тебе любить,
А не любити просто не умію.

Червоний захід — знову на мороз,
Гудуть вітри ошуку й одесную...
Потрапив у такий анабіоз,
Немов живу, насправді лиш існую.
Від хліба переходим на коржі,
І тютюну — одна лиш потеруха...
Збирався світ очистити від іржі —
Накликав чорта, не Святого Духа.

Не побивайся, молю тебе, не плач.
Ось доживем до різдвяного дзвону,
І прилетить архангел — той сурмач,
Що обіцяв тобі во время оно.

Я ще не здався, кохана, не горюю,
Перестраждаєм в закутку своєму.
Іще побачим радісну зорю
Над нами і над нашим Віфлеємом.

Ти не покинь мене, не розлюби...
Ось на Різдо чи, може, на Йордані
Злетять у небо білі голуби,
І ми між ними будем не останні...

Я до тебе прийду,
не заклямчуй ворота!
Не зупинить ніяка мана-очмана,
Ані наша лиха хуторська парубота,
Ані наша дурна містечкова шпана.

Я до тебе прийду горобиною ночі,
Днем ясним, в заметіль
чи сльозаву сльоту.
Прилечу, коли навіть
нечистий захоче

Вбити душу мою одчайну на льоту.
Я до тебе прийду
крізь хулу й реготання,
Принесу на Великдень
любов, не біду.

Хай там буде мені
та дорога остання,
Я до тебе прийду,
я до тебе прийду...

У горло туга вгризлася, як рись,
І кожна ніч тепер, як ніч остання.
Я знаю, що не прийдеш.
Хоч приснився

Та порятуй мене, моє кохання.

Полай, скажи, що я лихий, тухтій,
Не дбаю про родину, ні про себе,
Скажи, що позахмарний
віршик мій
Не прихилиє до господи неба.

Кажи, картай,
щоб аж сльозина з віч,
Що пізно так приплентався

додому,
Що випив чарку, накурився,
як піч...
Що хоч скажи — колишньому,
дурному.

Ні півслівця тобі наперекір
Із грішних уст не випурхне однині.
А мовонька твоя — струмочок з гір,
Що по моїй видзвонює долині...

Нема кому повідать про біду,
То я за всіх почав молитись Богу.
Боюсь пропасти, а таки іду,
Бо то до тебе, Сонечко, дорога.

Повідай, Сонечко, мені,
В якому небі ходиш нині.
І як тобі в тій даліні,
І як тобі в тій холодніні?!

Ось допалу свою свічу,
До безбоління дозорю
Й до тебе, рідна, прилечу,
І обніму, і обігрю.

Так рідко вимовляв «люблю»
В світанки наші пурпурові,
Та все, що доброго роблю, —
З твого світла і любові.

Так тихо, зірко світова,
Бувало в нашому соборі...
Хіба потрібні там слова,
Де розмовляють чисті зорі?

О скільки в цьому світі зла!
Вже знемоглись душа і тіло.
Зусебіч хмара облягла,
Аби мені ти не світило.

Незгасне світлонько моє!
В безодню космосу безкраю
Ніщо тебе не заховає,
Бо знаю, знаю, що ти є
Й пребудеш вічно, поки знаю.

Лесенько!
Ріднесенька!
Приснилося, що на руках
Тебе носив
І цілував усмінене обличчя,
Таке моє, таке безмежно любе.
Кохав і дивувався, що то не ти
І що тебе не буде вже ніколи.
А може, й ти, та тільки не моя,
І не мое життя, і не моя любов,
І не мое страждання неосяжне.
Той сон — одна лиш мить.
Як я тебе носив!
Як я на цілий Всесвіт голосив!
— Лесенько!
Ріднесенька!
У сні кричав.
Від того і прокинувся.
І серце виривалося з грудей,
І важко-важко дихалося.
Безпомічно в самотині ридав,
Але благословляв Господа,
Що повернув тебе мені...
Хоч у сні.

З дивосвіту, із нашого кореня
Ти вродилася мені, золота,
І огроми твого добротворення
Не стлумила дрібна суета...

Коли світлом доквілля огорнеться,
Забринить спогадання бджола:
Як ти, люба моя неповторнице,
Добротою до світу жила!

На крилі доброти, як учора ти,
Підлітаю до сяйних воріт,
І ніщо вже не може зашорити
Ні тебе, моя ладо, ні світ.

Каштани ще не відпалали,
А вже й акація цвіте.
Чому ж тепла мені так мало?
І те — не так, і се — не те?

Нема тебе, моя кохана,
Незгасна зоренька ясна.
У серці невігойна рана,
Не вилоквує й весна.

Ось стежечка, де ти ступала,
Де бігали малі сини...
Весняна птаха заспівала,
Мов ти озвалася з даліни.



(Продовження. Поч. у № 38)

— Та звичайно ж, куплю моїй малій балеринці. — І звертаючись до дочки, запитав: — Ти ж як, донечко, і зараз в танцювальний гурток ходиш?

— І я ходжу в танцювальний, і Івасик гурток малювання відвідує.

— Тоді привезу вам, дитки, і балетки для тебе, Оксаночко, і фарби для малювання нашому художнику. У тебе, Івасику, дуже гарний малюнок нашої річки з очеретами вийшов. А зараз що малюєш?

— Я хочу портрет Тараса Шевченка намалювати.

— Молодець, синку. Дуже добре, що ти взявся працювати над портретом нашого українського поета-кобзаря.

А через кілька хвилин, разом пообідавши за столом, батько в супроводі Оксани та Івасика вийшов аж на горбок за селом.

— Провели мене трохі, а тепер додому йдіть, мої рідненькі. А я вже піду, куди мене моя доля веде.

Діти побігли додому, а він пішов далі. І все обертався, дивився на дітей та рукою до них помахував. Вони завжди його проводжали, коли він виходив з рідного подвір'я.

Але сьогодні його серце особливо чогось боляче шеміло. Адже надворі був зовсім незрозумілий для багатьох громадян України, тривожний і страхітливий 1938 рік.

Так і у вагоні їхав до самої Мушкетівки, слухав не веселіше, ніж його думки, бринькання на балалайці інваліда з Моспіної. З Мушкетівки трамваем поїхав у місто Сталіне і скоро був у обласному фінвідділі.

Старший бухгалтер цього відділу Носов, трохі сутулий від постійної роботи за столом, піднявся назустріч йому, підкликав до себе жестом руки:

— Олексію Васильовичу, до мене давайте. Підійшов. Привіталися. Розгорнув папери Носов, сьак-так переглянув:

— Ну, начебто у звіті все гаразд.

— Що, сходиться дебет з кредитом? — хотів пожартувати Олексій, але той Носов зовсім невесело до нього:

— Отже, уважай, що звіт ти здав мені. А тепер ось іди з цими хлопцями.

Олексій глянув, а збоку двоє в цивільному. Один рукою на двері показує:

— Пішли з нами.

— А куди?

— Потім скажемо.

Спустились сходами вниз. Біля під'їзду стояла вже крита чорна машина. Олексія, як розпеченим залізом, пропекла здогадка — та це ж «чорний ворон»! Тим часом один з наглядців у відчинені двері машини заштовхнув Олексія.

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.
СТИЛЬ ДИКТАТОРА

Кремлівські апартаменти Сталіна. Він, суворий, насуплений, з сердитим поглядом, сидить на високому кріслі за довгим і широким столом. По боках цього ж столу сидять на своїх стільцях члени так званого керівного партійного органу — Політбюро ЦК ВКП(б). Найближче до Генерального Секретаря кінооператор висвітлює його найближчих поплічників Молотова, Ворошилова, Кагановича, Берію, Калініна, Жданова. Оддалік столу стоять біля своїх стільців Єжов і ще один у генеральській формі.

СТАЛІН (Пихнув димом, витяг люльку з рота. Продовжує говорити): — Класовий ворог знахавнів ще більше. Нахабно затримують будівництво автозаводу на Волзі. В сільському господарстві зменшили врожай. Нестача зібраних зернових може призвести до повторення голоду 33-го року. (Посмоктав люльку, пихнув димом, знову відставив руку з люлькою). Партія переходить до рішучих дій. Чуєш, товаришу Молотов? (Той піднявся). Я давав завдання тобі. Ти в'язниці підготував?

МОЛОТОВ: — Так точно, товаришу Сталін!

СТАЛІН: — Особисто перевірів по областях, скільки кожна тюрма може вмістити арештованих?

МОЛОТОВ: — В'язниці всіх промислових районів готові до повного заселення їх тією кількістю ворогів народу, на яку ми передбачаємо.

СТАЛІН: — Це добре. Сідай.

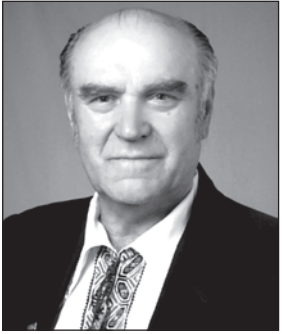
МОЛОТОВ: — Питання дуже важливе, я постою, товаришу Сталін.

СТАЛІН: — Берія! Як у тебе з твоїми охоронцями? Ти збільшив чисельність їх, як ми ще до цього вирішували?

БЕРІЯ (Підхопився за столом): — Бойовий контингент наркомату готовий до роботи. Чисельність збільшено удвічі, як і було Вами наказано, товаришу Сталін. Зараз тут присутній нарком Єжов. Він може все уточнити, якщо треба, товаришу Сталін.

СТАЛІН (Пихнув люлькою, подивився на

Єжова. Ще помовчав, а далі): — Не треба деталі. Більшовикам, партії треба результат. Чули?! (Насупив брови, знову пихнув люлькою. Потім ще раз суворо глянув на Берію, на Єжова, на генерала. Далі перевів погляд на Жданова). І щоб я не чув більше про якийсь відбірковий підхід до визначення винних у гальмуванні соціалізму. Це ж ти, Жданов, висловлював таку думку? (Жданов підвівся, кивнув головою і теж залишився стояти). Забудьте про якийсь там гуманізм. (Сталін підвищив голос). Чули? Чули всі?! Якщо ворог не здається, його знищують! Іншого принципу партія більшовиків не повинна дотримуватись. (Пихнув люлькою, поглянув на Постишева). Суворий нагляд, особливий тиск потрібно здійснити на Україну. Там дуже розумних розвелось багато. (Постишев, тодішній секретар ЦК КП(б)У, засовався, піднімається. Голос Сталіна посуворішав): Сиди вже... Бо ще й не так посадимо, якщо сам не можеш інших посадити.



Василь ДЕРГАЧ

ВИРОК ІСТОРІЇ

КІНОСЦЕНАРІЙ ЗА ТРИЛОГІЄЮ «КАРА ІСТОРІЇ»

СТАЛІН (Перекривляє): — «Дійсно винен». Таке скажеш. Ліс рубують — скіпки летять. Чув? Треба уважніше стежити за ворогами... Поки будеш розбиратися, вони тебе знищать. (Помовчав, потім глянув на всіх). Отож слухайте всі. Хай вони нас бояться! Іхній страх нам завжди буде допомагати. В цю перехідну епоху саме страх є нашим союзником. Отож кінчайте нянчитись. Всім діяти так, як на попередній нараді домовились. Чули? Отож виконуйте наші домовленості. А тепер все. Нарada закінчена. Всі вільні. А ти, Клим, залишся. Про твоїх генералів окремо поговоримо. (Всі виходять. Ворошилов залишається за столом).

СЦЕНА П'ЯТА.
БЕЗ ВИНИ ВИНУВАТИ

Рідні брати Ніни Федосіївни обидва з села повтікали. Ще в колективізацію. Коли їхніх батьків розкуркулювали. Зараз працюють в Макіївці. Тепер вони обидва — шахтарі. Стах на шахті «Капітальній» слюсарює під землею, а Конон прохідником на «Грузькій». Штреки для вугільних лав прокладає.

Як синів куркульських їх влада не чіпала: більшовицькому Донбасові робітники потрібні. Вони працювали і разом зустрічалися дуже рідко. А вчора Конон їздив у міську лікарню. Щось у грудях коле. Шахтний медик написав папірця туди і йому сказав прямо:

— Вас треба глибше обстежити. Їдьте обидва. Бо можете, — чуєте? — й дуба врізати.

В міській лікарні послушали його груди і виписали різних ліків. То Конон оце по дорозі й заскочив до старшого брата.

Дружина Стаха Ульяна широко зраділа гостеві. Швиденько попоралась біля плити, паруючої картоплі-топтанки в тарілочку поклала, за стіл Конона запросила. Випили брати по чарочці, про новини родинні словом перекинулись, а далі молодший прямо запитав старшого про те, що всіх макіївчан зараз пече:

— А як у вас? Беруть людей?

— Беруть, братику, — сумно глянув на нього старший брат. — У нас і головного інженера взяли, і механіка. І все вночі орудують.

— У нас головного не чіпають, а начальни-ка вже нема. Його і двоє прохідників ось тільки вчора взяли.

— Що ті кремлівці надумали? Повір, братику, ночами майже не сплю. Віконниця од вітру стукне, а я вже схоплююсь. Нерви — як струни. Донощиків розвелось. Папіреч у міліцію — зразу й саджають. Всі вже одне одного бояться. — Стах помовчав мить якусь. А потім гостро глянув на Конона: — Кому-кому, а нам з тобою, Кононе, треба зараз остерігатись. Батьки наші, куркулі, десь на півночі загинули, а нас тут добувають.

— За що, Стасе? Та що ж я жити не маю права?

— Про які ти права говориш? У більшовиків немає такого поняття. Ми винні згідно з сучасними правилами тільки тим, що діти розкуркулених. Отак тепер на нас дивляться. Та ти про це мовчи.

— Та я про це нікому. Боюсь я, брате. — Він глянув у вікно: — Бач, вечір густішає. Мені пора додому. Спасибі вам за хліб-сіль, здоров'я вам доброго, — піднявся з-за столу Конон.

— І тобі щасливої дороги. Вітай Килину, — потис подану руку Стах.

Коли Конон пішов, Ульяна обережно, аби не розбудити поснулих дітей, постелила Стахові на дивані, сама скраєчку притулилась. Довго лежав Стах. До стукоту власного серця прислухався. Про дітей роздумував, про їхнє майбутнє. Малі двоє ще в школу ходитимуть, а старшого вже, мабуть, у фаб-завуч доведеться... І раптом серед цих думок він почув стук у двері. За мить стук повторився. Гостра думка пронизала мозок: «Все. Це за мною». Він торкнув за плече дружину:

— Улю! Чуєш?

Вона схопилась зразу:

— Що таке, Стасику? — запитала злякано.

— Стукають, кажу. Підожди, світло не вмикай. — Стах почав швидко одягатись. А в двері вже стукали чимось залізним. Ульяна в нічний сорочці підійшла до вікна, глянула через фіранку:

— Ой, Стасику! Це за тобо-о-ю... Там аж тро-о-є... — Вона почала тихенько сльипувати.

— Тихо, Улю, не плач... — Стах прошепотів їй: — Я зараз на горіще. Драбину після мене відставиш. І не відчиняй. Кризь двері скажи, що мене немає вдома.

Ульяна оторопіла:

— Та ти що?! Вирішив тікати? Та все одно ж знайдуть. Буде ще гірше.

— Гірше не буде. Хоч так, хоч інак розстрі-

ляють... — Драбиною в снігах він поліз на горіще і закрив за собою ляду.

А стукати продовжували. Ульяна увімкнула освітлення в снігах, поклала драбину під стіну, аж тоді обізвалась:

— Хто тут?

— Відчиняйте! Нам потрібен Мартиненко Стах.

— Стаха зараз немає.

— Його вчора бачили. Будеш брехати — тебе заберем!

— А хто ви?

— Міліція. Відчиняйте!

— Не відчиню. Треба вдень ходити.

Звідти почувся удар по дверях. Потім хрустнула дошка. Мабуть, знадвору пробували вивертати двері ломом.

Ульяна перелякалась ще більше. Відскочила в кімнату, зачинила кімнатні двері на два гачки. Проїшла до дітей. Серце її стиснулось від жалю за малими. Це ж і їх заберуть. А Людочці всього чотири роки. Боже! Куди ж вони їх?.. Туга і приреченість рвали серце, затискували думки і повертались назавні тільки сльозами.

А там ще раз вдарили і затихли. Ульяна тихенько підійшла до вікна, глянула на поріг. Там тепер нікого не було. Почула, як на вулиці загурчала автомашина. Тоді вона, не вмикаючи світла, поставила драбину, підняла ляду. Тихенько гукнула на горіще:

— Стасику! Вони поїхали. Чуєш? Злазь.

У відповідь почула його шепіт:

— Вони можуть залишити засідку. Не виходь. Почекаємо до ранку.

Ульяна ще раз оглянула весь дворик кризь вікно. У пітьмі нічого не розгледіла. Тут же в снігах нащупала вмикач дворного ліхтаря і ввімкнула його. Через маленьке сінешне віконце помітила, як з палісадника на вулицю метнулась якась постать. Стах був правий, наглядач вони таки залишили. Про це доповіла Стахові:

— Так, Стасику. За нашим порогом стежили.

— Сволота. Взяли в облогу. Хоча б до ранку кудись перебігти.

— А той уже кудись побіг.

— А може, вони поруч якогось другого залишили. Ти ліхтар вимкнула?

— Ні, забула. Та я зараз...

— Ні, ні. Не вмикай. Ти з хати простеж, чи там нема ще когось?

Ульяна ще раз оглянула дворик, нікого не помітила. А стала уважно оглядати вулицю, то побачила, що на вуличній лаві, притулившись до штахетного тину, сидить-таки наглядач. Жінка зрозуміла, що ті більшовицькі стражі прийдуть ще раз до них. І зразу ж взялась готувати Стахові речмишок.

Коли почало світати, Стах зліз з горища.

Ввійшов до хати і сказав:

— Вони пости познімали перед світанком. Бач, такі бояться засвітитись. А я передранішньою імлюю і проскочу. Я піду, щоб ти знала, до Конона, а тоді подивимось, як далі. Прошай, Улю. — Він обняв її, поцілував. — Бережи дітей, Ульяновко. Все. Я пішов.

Він вийшов з хати. Уважно оглянув вулицю. На вулиці нікого не було і він сміливіше пішов через селище Войкове на шахту «Грузьку»...

У двері братової хатини Стах постукав через якусь годину. Відчинив сам Конон.

Відчув одразу — трапилась якась біда.

— Заходь. Що сталося, брате?

— Сталось саме те, про що вчора говорили, — відповів уже в снігах.

Конон оглянув всю вулицю і зачинив двері зсередини на великий гак. Потім став перед Стахом, насупив свої густі брови:

— Та що ж це вони... Вже й за нас взялися.

— Отож. За втечу від розкуркулення відплачують. Втік тоді, то тепер в ГУЛАЗі відбувай... Якщо зовсім не прикінчать... цієї ночі за мною прийшли. Я зразу ж на горіще. Ульяна їм не відчинила. Вже й двері взялися ламати. Лишили свого наглядача. А потім і він зник. То я теж, як бачиш, з дому зник. День пересиджу у тебе, а потім буду далі кітгі рвать. Конон послушав, подумав, а тоді:

— А може, й мені треба з тобою?

— Та чого й тобі. Ще ж не чіпають, то й сиди. Воно, звичайно, разом було б надійніше. Але... Сиди тут. Ще встигнеш хомути на шию...

— А я чув, що на Дніпропетровщині в Павлограді нові шахти будують. На роботу, кажуть, навіть без паспортів приймають. От туди б рванути.

— Уряд наш хитро будови розпочинає. Безпаспортні будуть і за безцінь працювати. Ми ж також без паспортів починали. Їм потрібні були дешеві робітники, то й нас, втікачів, прийняли.

— Та біс їх бери, я готовий і тепер за півціни працювати, аби лиш до в'язниці не поперли.

— А мене вже, бач, пруть... Отож буду сам кудись... Чув, що й у Уралі можна притулитись. Далеко це. Та що влієш. Хіба хочеш — мусиш, — сказав сумовито, а тоді запитав: — Коли тобі на роботу?

— Завтра в першу зміну.

— Тоді давай завдання мені. Може, допоможу якусь домашню роботу зробити.

— Та я хотів дрова рубати сьогодні.

— От і давай разом. В сараї тільки. Щоб менше бачили.

Брати пішли в сарай. Тільки приладналися до роботи, як приїжджає до хвіртки автомашина. Заходять у дворик одразу три міліціонери. Зразу й побачили обох.

— Хто з вас Мартиненко Конон?

— Я, — збліднувши, озвався молодший.

— Поїдете з нами. А хто це? — показує пальцем на Стаха.

— Та це зайшов... — розгубився Конон, боїться назвати брата.

— То хто він? — продовжує допитуватись міліціант з петлицями лейтенанта. Тоді звертається прямо до Стаха: — Ваші документи?

Стах подав паспорт. Той розгорнув, перечитав і показує паспорт іншому:

— Ось і цей братишка. Прочитай. Той другий перечитав і, не віддаючи паспорта, прорік переможно:

— Так ось де ти, Стах Мартиненко! Попався? Руки давай! Обом братам на руки наділи кайданки і через годину вони були в камері Макіївської тюрми.

СЦЕНА ШОСТА.
КОСОВИЦЯ ДИКТАТУРИ

Репресії, страх і безнадія весь 1937-й рік людей пригнічували. Всі жили в тривозі. Ходили як налякани. Напружено чекали. Кожен з острахом на роботу приходив. І якщо не забрали, полегшено зітхнувши, додому повертався. Всі чекали біди. А вона багатьох уже безпосередньо торкнулася. Або викликають в міліцію, або незваними приїжджають і беруть прямо з дому.

А що там, у верхах, діється. Добрий знайомий агронома Іллі Матугельського у Москві працює. Приїжджав якось. По секрету розказував, що в наркоматі важкої промисловості всіх співробітників пересаджали, один Орджонікідзе лишився. Генеральний прокурор Вишинський лютує. По радіо тільки й чуєш про політичні процеси.

Тихін слухав друга і своє теж додавав:

— А пам'ятаєш нашу знайому стареньку Луцикову? Есеркою була. Вже нема її.

— Не дивно, — кивав йому Ілля. — Наш обласний прокурор Руденко взагалі розперезався. Та йому є з кого приклад брати. Ти ж чув, Бухаріна і Рикова в лютому прямо на Пленумі ЦК партії арештували. Навіть в самому НКВС саджати своїх почали.

— Та тих беруть за те, що знають же вони багато секретного. От і прибирають їх, щоб не було свідків. Те ж саме, як і після Кіровської справи. Тоді теж всіх під одну мітлу гребли, хто був там близько... А чого взялися військових розпинати? Мій зять чув, що начебто самого Сталіна вони готувалися вбити...

— Ну, тоді ясно, що їм «вишка» забезпечена. Сталін — фігура недоторканна. Він сам визначає, хто «ворог народу», а міліція, Єжов — тільки виконавці.

— Це так. Ні суду, ні слідства. Показав вождь на когось пальцем — амба йому.

— Там, нагорі, дів жорстокий принцип диктату. Жодної власної думки! Тільки виконання вказівок вождя. Його оточення — всі безмовні слуги. Він навіть їхніх дружин саджає, а вони йому п'ятки лижуть...

(Продовження буде)



— Це ім'я вперше мені зустрілося, коли я досліджувала творчість кримськотатарських художників довоєнного періоду, — розповідає мистецтвознавець Ельміра Черкезова.

По крупицях збирала вона факти його біографії і творчої спадщини в архівах, у колі родичів, багато з яких і сьогодні проживають у селі Черемисівка (довоєнна назва Копирлікой) Білогірського району Криму, де у 1912 році народився Е. Алімов. Місця тут дуже мальовничі: внизу — долина, над нею — гори, поетизовані в багатьох романтичних легендах. В одній із них, наприклад, героя кримськотатарського фольклору, благородного розбійника Аліма Айдамака, який жив тут у першій половині XIX століття, часто порівнюють із знаменитим Робіном Гудом. Він як народний герой і месник один борюється зі злом і несправедливістю. Нині на повороті до села фронтально до траси Сімферополь — Феодосія встановлено пам'ятник з білосніжної бетонної пластини розміром п'ять на сім метрів за формою, схожою на скелю Ак-Кая. В ній витесаний силует Аліма на коні.

Еннан Алімов слухав ці легенди і древні перекази, народні кримськотатарські пісні, в атмосфері яких ріс, і під їхнім враженням почав робити сюжетні зарисовки та етюди з натури на папері, а після закінчення в 1930 році школи-дев'ятирічки в Карасубазарі навчався в художній студії М. Само-

ПЕРЕРВАНИЙ ПОЛІТ

КОРОТКЕ, АЛЕ ЯСКРАВЕ ЖИТТЯ, НАПОВНЕНЕ ХУДОЖНЬОЮ І ЛІТЕРАТУРНОЮ ТВОРЧІСТЮ, ПРОЖИВ ЕННАН АЛІМОВ. ОБІРВАЛА ЙОГО В 1941 РОЦІ ВІЙНА. У ПЕРШІ ПІ МІСЯЦІ ЛЕЙТЕНАНТ АЛІМОВ ПІШОВ НА ФРОНТ І ЗАГИНУВ У БОЯХ З НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИМИ ЗАГАРБНИКАМИ НА ДОНБАСІ. БУЛО ЙОМУ 29 РОКІВ...

киша в Сімферополі, писав оповідання.

Трудову діяльність він розпочав учнем-обліковцем на тютюновій фабриці в абхазькому місті Сухумі. Звідти за направленням поїхав у Ленінград, де у 1931-1932 роках навчався на курсах техніків-нормувальників. Після їх закінчення працював за фахом в Абхазії, створив машину для садіння тютюну, яка використовувалася потім і у вирощуванні бавовни в Узбекистані.

У серпні 1932 року Е. Алімов повернувся в Крим. Трудився у Наркомі праці інспектором, заводувачем відділу. Після служби в прикордонних військах Червоної армії у 1934-1936 роках очолював Кримську обласну організацію Всесоюзного товариства винахідників. У цей період він реалізував себе як винахідник, художник і письменник. У газеті «Яш кувет» («Молода сила») у 1933-1936 роках були надруковані репродукції його картин «Дівчата-виноградари», «Світанок у лісі», «Дівчина, яка танцює хайтарму». У газеті «Літературний Крим» опубліковані вірші «Моя Батьківщина», «Зустрічаючи світанок».

Після створення в 1937 році на базі художньої студії М. Самокиша Кримського художнього училища Е. Алімова призначають його першим директором. За спогадами студентів, це був красивий, стрункий чоловік, ерудований і компетентний у питаннях мистецтва. За це вони його поважали і любили. Його думка була авторитетною і в колі викладачів.

Єдина у той період в училищі студентка кримськотатарської національності Еміне Смедляева стала прототипом головної героїні оповідання Е. Алімова «Горлиця махає крилом». Розповідь у ньому ведеться від першої особи — хворого хлопчика-підлітка. У формі спогадів про сон передаються з вико-

ристанням символів його складні почуття першого кохання, а також авторські думки, його особисті настрої і переживання. Горлиця — це символ чистоти кохання, здоров'я. Алімов так виразно передав кольори та аромат лісу, створив ліричний, натхненний портрет дівчинки, яка пахне дощем і свіжістю, що його можна екранізувати. Це — розповідь-потрясіння. Про таку дівчину мріяв і сам автор, разом зі своїми родичами їздив до батьків Еміне просити її руки. Однак щастю молодих перешкодила війна. Алімов загинув. Еміне депортували з Криму. У депортації вона закінчила інститут, працювала вчителем німецької мови. Вийшла заміж, виростила дітей і, повернувшись у Крим, живе нині в Сімферополі. Їй — 93 роки.

Літературна спадщина прозаїка Алімова невелика: «Рідне село», «Рибалки» і «Горлиця махає кри-

лом». Третє з названих оповідань вивчається за програмою кримськотатарської літератури в школах.

Живописні твори Е. Алімова не збереглися в горнилі війни і повоєнний період депортації кримських татар з півострова, тому на виставці у Всеукраїнському інформаційно-культурному центрі, присвяченій 100-річчю з дня народження першого директора Кримського художнього училища ім. М. Самокиша, демонструються картини шести молодих кримськотатарських художників — його випускників і нинішніх студентів: малюнки олією на полотні та картоні Кадира Асанова («Повернення до джерел предків», «Сутінки», види на Судак), композиція «Гарем» та автопортрет Мустафи Муртазаєва, натюрморти Руслана Рустемова та Заура Меметова, а також акварелі Зубейра Кадри-Заде «Сонячний день», «Будиночок у Таракташі» та інші, «Кримський пейзаж» тушшю на папері Айдера Яг'яєва. Так колись італійські композитори — сучасники Джакомо Пуччіні продовжили роботу над оперою «Турандот», яку він не встиг закінчити перед смертю. Вони дописали заключний дует і фінал на основі його чернеток, що їх не відрізняє від авторських.

Глибока драма молодого людини, що пізнала радість творчості, перед якою відкривалися великі перспективи, але вони обірвалися в одну мить фашистською навалою, віртуозно передана мовою звуків в інструментальній композиції на скрипці Ділявером Бекіровим, заслуженим артистом Узбекистану, художнім керівником і головним диригентом ансамблю пісні і танцю «Хайтарма», сприймалася серцем і піднімалася високо в небо, летіла над горами. Її можна було порівняти з музикою Й. Баха.

За спогадами родини, Е. Алімов, приїжджаючи в рідне село, любив слухати кримськотатарські пісні Ашика Умера, Ашика Каріма і сам співав їх. Вони збереглися в скарбниці кримськотатарського фольклору донині і входять у репертуар



заслуженого артиста України Рустема Меметова. Їх він виконав на відкритті виставки. В одній із них є такі слова: «Якщо я не буду співати, моє серце засумує». У рідній племянниці Алімова — Февзіє Мамбетової гірота в серці з'явилася в процесі пошуково-дослідницької роботи з іншого приводу.

— Недавно про художнє училище випущено альбом, а в ньому — жодного слова про дядю Еннана, — сказала вона. — Не значиться його ім'я і на сайті училища. Тільки в кімнаті-музеї розміщена його невелика фотографія. А він же був тут не просто людиною — першим директором. А загинув на війні — і ніби й не було його зовсім на землі.

Присутні висловили пропозиції ім'ям Еннана Алімова, який зробив внесок у національну культуру як художник, письменник, перекладач і громадський діяч у складний період суперечностей довоєнної історії, назвати вулицю в його рідному селі та Білогірську. Його перерваний політ у мистецтві сьогодні продовжують нові імена, втілюючи в художньому слові та на полотні свою крилатість мрії.

Валентина НАСТІНА

Фото О. Носаненка



УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ВЕРЕСЕНЬ

29

1621 р. — був укладений Хотинський договір, за яким Польща зобов'язалася перед Туреччиною утримувати козаків від набігів на Крим.

1938 р. — засуджено до страти українського письменника, бандуриста Гната Хоткевича.

1941 р. — нацисти почали знищення людей у Бабиному Яру.

Народилися:

1845 р. — Іван Карпенко-Карий, український письменник і театральний діяч, драматург, актор, ерудит, брат Миколи Садовського та Панаса Саксаганського.

1866 р. — Михайло Грушевський, професор історії, організатор української науки, політичний діяч і публіцист, голова Центральної Ради (1917-1918), академік, автор понад 2000 наукових праць.

1897 р. — Павло Штепа, учасник визвольної боротьби, член Наукового товариства ім. Тараса Шевченка у Канаді та Української вільної академії наук у Канаді.

Помер:

1930 р. — Ілля Репін, визначний художник-реаліст українського походження.

Народився у Чугуєві в Україні, походить з родини військового поселенця. Од-

ним із його предків був український козак Ріпа.

Ілля Репін залишив багату й різноманітну мистецьку спадщину, його ранні розписи церков в Україні знищені під час війни, численні жанрові, побутові картини, портрети і твори на історичні теми зберігаються в музеях Росії, України та у приватних колекціях.

2011 р. — відійшов у вічність перший парох Севастопольської громади УГКЦ Анатолій Мазурик. Клопітка душпастирська праця отця Анатолія, його шире слово, вроджена аристократична толерантність та інтелігентність дали свої плоди: міська інте-

лігенція, незалежно від національності та віросповідання, потягнулася до «незвичайного батюшки», як називали його севастопольці. Після трьох років перебування у Севастополі (1993-1996) священник залишив по собі живу, добре організовану греко-католицьку парохію.

30

Всеукраїнський день бібліотек.

1614 р. — підписано угоду, якою обмежувалися козацькі права й реєстрове козацтво зобов'язувалося нести сторожову службу й жити лише в Запоріжжі.

Народився:

1841 р. — Михайло Драгоманов, громадський діяч, літературознавець, історик, публіцист, фольклорист, еко-

ЖОВТЕНЬ

1

Міжнародний день лікаря. Міжнародний день людей похилого віку.

Міжнародний день музики.

1648 р. — під час визвольної війни українського народу Польщі фортецю Кодак захопили козаки на чолі з полковником Нестеренком.

1665 р. — Петра Дорошенко обрано Гетьманом Правобережної України.

1727 р. — Гетьманом Лівобережної України обрано Данила Апостола.

1929 р. — розпочалися численні арешти в Україні членів вигнаної сталінцями Спілки визволення України (СВУ), початок масового винищення української інтелігенції.

1948 р. — розпочалась експлуатація газопроводу Дашава — Київ завдовжки 513 км.

Народився:

1858 р. — Адріан Кашенко, український письменник, автор численних прозових творів про вікопомну героїку Запорозької Січі. Його перу належать оповідання — «Запорозька слава», «На руїнах Січі», «Мандрівка на порогі». У повістях «З Дніпра на Дунай», «Зруйноване гніздо» він показав трагічну долю козацтва після знищення Запорозької Січі. Створив галерею портретів національних героїв України у творах: «Над Кошацьким порогом» (Про гетьмана Івана Сулиму); «Гетьман Сагайдачний», «Кость Гордієнко-Головка — останній лицар Запорозжя».

Справді, постать Володимира Свідзінського стоїть якось окремішно в нашій літературі — і за способом життя, і за манерою творення. Багато в цій особі ще невідомого, нерозкритого. Та дослідники його творчості, у міру своїх можливостей і з оперттям на поки що незначний наявний фактаж, поступово розкривають ті чи інші грані його життєвого й поетичного шляху.

Як справедливо писав упорядник і автор вступної статті В. Яременко до видання поета «Володимир Свідзінський. Поезії», що побачило світ у відомій серії «Бібліотека поета» (1986 р.): «Біографію поета ще не написано. За браком матеріалів не створено навіть хронологічної канви його життєпису». А відомий наш прозаїк Валерій Шевчук у своїй цікавій статті «Образ поета» (журнал «Вітчизна», № 9, 1985 р.) об'єктивно доповнює: «Осмыслити творчість цього небуденного поета зможе спокійний і мудрий історик літератури, але тільки тоді, коли спадщина митця буде видана максимально повно». І сам представляє у статті те нове про поета, чого йому вдалося дошукатися. Саме таке завдання ставить перед собою й автор цих рядків, беручи за критерій непересічну істину: з маленьких потічків починається велика ріка. Звичайно, попередньо ознайомившись як з творами поета з різних видань, так і дослідженнями наших літературів, добре відомих читачеві, — М. Жулинського, А. Чернишова, Л. Череватенка, І. Дзюби, Ю. Смолича, вже згаданих В. Яременка і В. Шевчука.

І безперечно, неабияку допомогу тут можуть надати дослідникам творчості поета його родичі. Так, В. Яременку і В. Шевчуку цікаві факти (та й твори) надала дочка В. Свідзінського — Мирослава Володимирівна. Мені ж випала нагода свого часу скористатися люб'язністю поетового племінника — професора теоретичної фізики Анатолія Вадимовича Свідзінського. Безумовно, це дало можливість мати конкретніше уявлення про особу поета, а також глибше розібратися у витоків і суті його творів.

Очевидно, читачеві, завжди такому спраглому до справжньої високої літератури, цікаво буде знати про реакцію шанувальників нашого прекрасного письменства на вихід вибраних поезій автора 1986 року. Ось лист Леоніда Череватенка (котрий потім сам стане упорядником і автором вступної статті до збірки Євгена Плужника А. В. Свідзінського: «Москва, 22.07.86 р. Шановний А. В.! Ми разом з Вами радіємо, що, нарешті, по кількох роках мовчання з'явилася книжка Володимира Свідзінського, що читачі матимуть змогу переконатися в його оригінальності і, не побоююся сказати, геніальності. Якусь частину роботи пощастило виконати, щось у нас не вийшло, але початок є. Я певний, що наступна книжка Свідзінського народиться не через п'ятдесят і навіть не через двадцять років, а значно раніше...»

Що ж, кращої характеристики творчої особистості поета, мабуть, не знайдеться, а побажання автора листа повністю збігається з бажанням усього літературного українського загалу. Та й чи тільки українського? Бо далі Л. Череватенко пише, що, від'їздивши до Москви у справах, «...взяв десяток примірників «Поезії» Володимира Свідзінського — їх уже немає, читаються вірші тут, у Москві, з великим інтересом, а реакція на них власне одна: вигук захоплення».

Саме Леонід Череватенко, як палкий поціновувач творчості В. Свідзінського, одним з перших відгукнувся рецензією на його збірку у журналі «Україна» (№ 36 за 1986 р.) під промовистою назвою «Як срібний одлеглий грім». Саме в цій рецензії він повідомляє, що примірник першої збірки В. Свідзінського зберігається в одного харківського літературознавця. Як обнадійливо пише з цього приводу І. Дзюба («Володимир Свідзінський». Нарис. «Письменники Радянської України», випуск 13, вид-во «Радянський письменник», 1987): «Є надія, що її сповна буде використано в наступних виданнях». Бо в

дану збірку потрапила лише мізерія з першої книги. А примірник її є у спадщині недавно померлого А. Чернишова, як і інші матеріали В. Свідзінського, можливо, й цераговий паперовий згорток творів, про який свого часу згадував ще Ю. Смолич.

На покуті у кімнаті професора А. В. Свідзінського в Сімферополі стояв портрет його знаменитого дядька. Господар показував сімейний альбом. Тут копія фото 1888 року — подружжя Свідзінських: Юхим Авксентійович і Наталія Прохорівна — батьки поета, а також фотооригінал Вадима Юхимовича, брата Володимира Свідзінського, професорового батька, автора спогадів про брата. Як свідчить Анатолій Вадимович, батько поета помер у селі Следи в 1933 році, можливо, від голоду.

І тут аж ніяк не обійтися без нагадування біографічних даних поета, бо без них просто неможливо мати «прив'язку» тих окремих новин, зіставлень, певних висновків, про які ми повідомимо.

Народився Володимир Юхимович Свідзінський 8 жовтня (за новим стилем) 1885 р. в селі Маянів (Ю. Смолич помилково називає його Маяків) поблизу міста Гнівані Вінницького повіту Подільської губернії (нині Тиврівського району

них закладах. Коли ж це порушувалося, то сприймалося як зухвалий виклик і могло спричинитися до неприємних наслідків.

Тому після короткочасного навчання в Тиврівській духовній бурсі батько віддає своїх синів Володимира і Вадима до Кам'янець-Подільської духовної семінарії, де свого часу навчалися Степан Руданський, Анатоль Свидницький, Микола Леонтович та інші відомі літератори і діячі культури.

Як згадує Вадим Свідзінський (у ще неопублікованих спогадах «У семінарії»), викладачі в цьому навчальному закладі були вченими-схоластами, далекими від життя, «що нагадували чеховського героя з оповідання «Людина у футлярі». А саме виховання в семінарії було суворим, обмеженим релігійними догматами. До цього додавалося і моральне знушення викладачів над семінаристами. Це не могло не дати свої плоди. «Ми з братом Володимиром стали переконаними атеїстами на все життя...» — пише Вадим Юхимович.

Викладання велося так непрофесійно, що Володимир мав переіменовку з грецької. І тільки через багацько років (після семінарії) самостійно вивчив цю мову і переклав комедії Аристофана. Коли ж траплялися тут передові викладачі,

Та знову повернемося до біографічної хронології поета. Полишивши 1904 р. духовну семінарію, Володимир Свідзінський через три роки вступає на вищі комерційні курси (згодом — Київський комерційний інститут). Тут, як свідчать сучасники тих років, атмосфера була сприятлива для духовного розвитку поета. Вважають, тут і відбулося перше його знайомство з Павлом Тичиною. Саме під час цього навчання в журналі «Українська хата» (1912 р., № 1) було опубліковано першого вірша В. Свідзінського «Давно, давно тебе я жду». Так вважається. Але брат поета Вадим



В. Свідзінський

КРІЗЬ СІТІ ТОТАЛІТАРИЗМУ

Вінницької області) у сім'ї священика (В. Яременко невірно називає його псаломщиком) Євтимія (Юхима) Авксентійовича Свідзінського. Він був другою дитиною у сім'ї.

Траплялися просто й прикрі недогляди і в наш час, як-от, твердження Анатолія Дністрового у статті «Поезія і «поточний момент» (газета «Літературна Україна» від 14 липня 2011 р.): «Перша книжка «Ліричні поезії» (1922 р.) вийшла, коли поетові було за сорок» (нар. в 1885 р. — отже, 37 років).

Про дитячі роки поета вичерпно пише у своїх спогадах про нього його молодший (знову неточність у В. Яременка) брат Вадим, з яким вони довго були нерозлучні. Роки життя відповідно: Володимир Свідзінський (1885-1941), Вадим Свідзінський (1888-1978). Яременко чомусь називає його старшим братом. Та це — деталь. Перша частина «Спогади про брата» Вадима Свідзінського з післямовою Івана Дзюби «Слово про поетове дитинство» була видрукована в десятому номері журналу «Слово і час» в 1990 році. Друга частина спогадів «У семінарії» не друкувалася ніде, і син їх автора надав мені можливість користуватися необхідними її даними у цьому моему матеріалі. Між іншим, професор А. В. Свідзінський і автор цих рядків свого часу мешкали в м. Сімферополі майже поряд, через будинок.

Ще до початку навчання дітей батько одержав призначення в село Моломолинці Летичівського повіту поблизу містечка Меджибожа. Це була мальовнича місцевість. «Особливо чутливо і глибоко, — пише брат поета, — сприймав природу Володя». Все це пізніше наклало свій вагомий відбиток на поезію В. Свідзінського. Великий вплив на сина мала також мати Наталка Прохорівна, проста селянка, яка чудово знала народну пісню і мову, була глибоко релігійною людиною. Батько поета, хоч і був священиком, та весь рід його теж був селянський. Як свідчить Вадим Свідзінський, батько сказав якось: «Я передчуваю, що в нашій сім'ї повинна бути видатна за здібностями людина». Адаже ж сім'я його була чималенька — п'ятеро дітей (чотири сини і дочка). Як бачимо, у своєму пророцтві Юхим Авксентійович не помилявся.

Сільське духовенство суворо дотримувало традиції — навчати своїх дітей тільки в духовних навчаль-

такі, як Смирнов, наприклад, що вів предмет філософії, то їх недовзі звільняли як неблагонадійних, хоча таких любили семінаристи. Прочвітала в семінарії й атмосфера доносів і шпигунства.

Вадим Свідзінський згадує: «Повернувшись додому на літні канікули в рідне село, ми з Володимиром починали жити повноцінним життям, пожадливо накидалися на книжки: брат діставав твори класиків — російських та українських письменників». Особливе враження на братів справили твори Марка Вовчка із життя селян.

Ще в роки навчання Володимир захоплювався вивченням народної української мови, звичаїв, повір'їв, пісень, казок. Він був знайомий з багатьма співаками, завжди спілкувався з простими людьми. Це дуже стало йому при нагоді під час написання ним своїх поезій, казок у віршованій формі.

Брат поета — Вадим Юхимович, котрий полишив нам свої цінні спогади про Володимира Свідзінського, теж заслуговує вдячних слів на неабудь. Як свідчив його син Анатолій, ще будучи студентом економічного факультету, Вадим при поверненні в рідне село проводив збори серед селян. 1915 р. був призваний до армії, проводив агітацію серед солдатів першої війни і за неагайне її закінчення. У період Громадянської війни працював старшим агентом Санітарного управління Київського військового округу. Після закінчення Громадянської війни працював спочатку в Наркоматі земельних справ, а потім у Могилів-Подільському окривконкомі, у Жмеринському райвиконкомі. Обирався членом Могилів-Подільського окривконкому. З 1955 року — на пенсії... Щодо брата Володимира, то після Жовтневої революції стрічався з ним тільки в Харкові під час відрядження. Останнього листа від брата-поета одержав на початку Великої Вітчизняної війни — той писав про страшну загрозу, яка насунулася на нашу Батьківщину («Спогади про брата», Львів. 1970 р.). Помер Вадим Юхимович у 1978 році у віці 90 років. Його син А. В. Свідзінський, котрий надав цінні матеріали автору цих рядків, у розмові зі мною сказав, що пам'ятає деякі історії, які батько не згадав у жодному із рукописів (їх ще треба записати, а про найбільш промовисті ми розповімо далі).

Юхимович у листі до вчителя Шпиківської середньої школи С. Безверхнього стверджує, що ще в дитячому віці поет друкувався на сторінках журналу «Нива» російською мовою (див. вступну статтю В. Яременка до збірки «Поезії»). А в своїх спогадах у журналі «Слово і час» ще раз уточнює, що Володимир почав друкуватися з 14 років у журналах, але нікому, крім Вадима, про це не говорив. Вдома ж вів рукописний журнал гумористичного характеру.

Після закінчення навчання в інституті В. Свідзінський працював економістом у Вінниці, вивчав історію, етнографію, мову свого краю, народні промисли (видав книжку «Народні промисли Поділля»). Під час Першої світової війни перебував у Львові, потім знову повернувся до Кам'янця-Подільського, де в 20-х роках особливого розвою набуло культурне життя. Не будемо деталізувати цей період, аби не повторювати повнокровного викладу В. Яременка у вступній статті до «Поезії» 1986 р., відзначимо тільки, що тут поет видав свою першу збірку «Ліричні поезії» (1922 р.). Тут він одружився з вчителькою З. Й. Сулковською. 1921 року у них народилася дочка Мирослава. Разом з іншими літераторами Володимир Свідзінський затоваришував з Юрієм Смоличем, про що той згадує у своїй книзі «Розповіді про неспокій немає кінця» (К., 1972 р.).

Згодом поет переїздить до Харкова, з 1925 р. починає працювати літредктором і коректором журналу «Червоний шлях» (з 1936 р. «Літературний журнал»), де й перебував на цій посаді до останніх своїх днів. Тут виходить друга збірка його поезій «Вересень» (1927 р.). Як відомо, літературна критика в особі рецензентів І. Дніпровського, В. Поліщука, Я. Савченка відгукнулася різко негативно про ці збірки. Поетові закидали відірваність від життя, тематичну обмеженість. В цей період активного суспільного будівництва їх дратували подібні резові, як у вірші «Верхи тополь склонились»:

Моя вечірня зоря
Горить не так, як рання.

За ним закріпився ярлик поета самотності, анахорета. Пам'ятаєте, свого часу подібні судження несправедливо висувалися проти

І. С. Нечуй-Левицького. Проте... Але про це далі.

Таке поцінування його творчості сильно вплинуло на вразливого поета. Він перестав друкуватися, писав лишень для себе і своєї дочки. До творчої драми додалась сімейна: відбувся розрив з дружиною, котра на початку 30-х рр. виїхала до Вінниці разом з дочкою. Поет лишився у Харкові один.

Життєві незгоди (як бачимо, й творчі) зробили поета ще замкнутішим, але він продовжував писати і перекладати. Ще 1924 р. В. Свідзінський видає «Овечу криницю» Лопе де Вега, потім перекладає твори А. Чехова, І. Тургенева, «Казки про Італію» М. Горького, одну з яких про Пепе мое повоеенне покоління знає ще з «Читанки». В колективному перекладі вірменського народного епосу «Давид Сасунський» (1939 р.) разом з П. Тичиною, М. Бажаном, І. Вирганом, С. Крижанівським взяв активну участь і В. Свідзінський — саме цим свідченням відкривається 2-й том Української Літературної Енциклопедії (К., «УРЕ», 1990 р.). З давньогрецьких авторів він переклав Гесіода, Аристофана, Овідія. Йому, до речі, належить свій поетичний переклад «Слова о полку Ігоревім» українською мовою. Перекладав також О. Пушкіна, М. Лермонтова, Я. Купалу, швейцарського поета К. Готфріда (1815-1890), який писав німецькою мовою.

Третя прижиттєва збірка В. Свідзінського, як відомо, вийшла 1940 року. Звалась вона претензійно — «Поезії». До неї увійшли не всі пропонувані автором твори. Редактором книги був Ю. Яновський. Автор із залишених неопублікованих творів мріяв видати збірку «Медобір». Не судилося. Почалася Велика Вітчизняна війна. Спроба харківських літературів наприкінці 60-х рр. видати зібране поета в умовах брежнєвсько-сусловського режиму виявилася невдалою.

Хотілося б і собі висловити кілька міркувань з приводу творів Володимира Свідзінського. Ми вже на початку нашої статті відзначили про ту кількісну мізерію, котра дійшла до читача з першої збірки поета «Ліричні поезії». Тут повністю представлено усього два вірші: «Вітер», котрий можна сміливо назвати владимир поетичним симбіозом чарівливої картинності і зовнішньо-внутрішнього руху процесів природи, і вірш «Темна», де образ бідної сліпої жінки — статичний, переконливий портрет одвічної страдальниці, хай і рідкісний, але типовий у віках. Автор тут послугується як контрастними деталями відповідно до стану нездоложеної («Південь гомонить, шебече, співає...» та ін.), так і паралельними, синхронними («Житло її бідне», «покривля прогнила, погнулись стіни»). Все це разом узятє і створює виразний тип, відомий кожному із нас, до нас і, на жаль, після нас.

Шкода, що три інші уривки — не цілісні твори, а уривки, цитати з рецензій. Щодо двох останніх з цих уривків, то один з них — на тему кохання, інший — пейзажного плану. Однак перший уривок — знову ніби на зло як критикам поезії В. Свідзінського 20-30-х років, так і поціновувачам сталінсько-брежнєвського гатунку, котрі у його творах вбачали суцільне анахоретство. А якщо бути об'єктивним (а не тенденційним чи верхоглядом), то і тоді (1922 р.), і зараз — які соціально глибокі і реально значущі слова, як вони звучать по-сучасному:

Тоді ж то, визволена із п'явки,
Облита в крові,
Зростить земля нам
цвіт незнайний
І дасть плоди нові.
О ні, не буде кар і помсти,
І не проллється кров:
В очах зірниць світової —
Любов, одна любов.

(«Тоді ж то...»)

Поет сказав ці слова ніби сьогодні.

Федір СТЕПАНОВ,
член Національної спілки
письменників України
(Продовження буде)

НА НЕБІ ЗІРОЧКА З'ЯВИЛАСЬ, ЯСКРАВИМ СЯЙВОМ ЗАСІЯЛА. А З НЕЮ ДІВЧИНКА ВРОДИЛАСЬ — І НА ЗЕМЛІ СВІТИТИ СТАЛА!

Маленькою яскравою зіркою для батьків, друзів, учителів називає свою ученицю Катю Пожарицьку Оксана Василівна Кравець, учителька Української гімназії в Сімферополі. Весела, життєрадісна, чарівна дівчинка не дає ніколи нікому сумувати. То віршика розкаже, то казочку. І все це її власні твори. Дівчинка розумна, дуже обдарована, вчиться на відмінно у школі. Ще Катя із задоволенням відвідує музичну школу, грає на скрипці, фортепіано, гарно співає. А у вільний час пише твори для душі. Пропонуємо і вам познайомитися з Катрусєю та її творчістю.

ПРО МАМУ

Мамо, ти така красива,
Дуже, дуже, дуже мила!
Що про тебе розказати —
Така хороша,
Що не можна й описати.
Працьовита ти, моя любя,
Ходиш за нами, як голубка.
Голубка всюди літає
І дітям гостинці збирає.
Так і ти, наша мамо,
Доглядаєш за нами.

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ

Білий парус, синє море,
Блакитне небо неозоре.
У небі птахи літають,
Вони спокою не знають.
І дерева з різними плодами,
Квіти із прекрасними садами.
Птахи, сади, ліси, моря —
Це любя, рідна моя земля!

* * *

Встало сонце,
Заглянуло у віконце.
На дітей поглядає.
— Чи голуб'ятка встали?
— Встали, ми вже встали!
І ліжка прибрали,
Умилися, одяглися
І до школи подалися!

УРОК

Дзвонить весело дзвінок,
Всіх скликає на урок.
Вже прибігла дівчора,
Починать урок пора.
Чемно всі за парти сіли
І підручники відкрили,
Будуть вчитися старанно —
Вчителька вела урок не марно!

СКРИПКА І ФОРТЕПІАНО

Якось на концерті грали дует. І
грали на двох музичних інстру-
ментах — скрипці і фортепіано.
Під час гри вони засперечалися:
— Е, а якщо б я не грало, то й в
тебе не було б такої красивої
гри. Я — найголовніше! — каже
фортепіано.

— Що? Це я — цариця музики!
— образилася скрипка.

— Ха-ха-ха! Ой, не говори! Ти
цариця? Теж мені... Не говори,
курчатко, що ти — півник!

— Ет, яке знайшлося! Скоро
попелом станеш!

А тут дует закінчився. І вихва-
ляйчики не могли вже нічого ска-
зати, стали німими, бо людська
рука все оживляє!



ТРОЯНДА, АБО ВІДПОВІДАЙ ЗА ТИХ, КОГО ПРИРУЧИВ

У Оленки була троянда. Але
вона була дуже горда — завжди
виставляла свої колючки, і Оленці
вона набридла. Пішла Оленка
гуляти. Зустрічає дівчинку, яка в
одній руці тримала кульок з про-
дуктами, а іншою вела на повідку
собачку. Оленка питає її:

— А тобі не набридла ця соба-
ка?

— Та що ти! Ні!
— Не набридла? — здивувалась
Оленка.

— Ні! А якщо я кудись поїду, то

ми будемо скучати одне за од-
ним.

Оленка мовчала і думала. Тільки
хотіла запитати: «І ви так одне
одного любите?», але дівчинки із
собачкою вже не було. Хазяйці
троянди стало соромно. «Не тре-
ба було тікати», — думала Оленка,
і раптом промайнула в голові дум-
ка: «А якщо троянда засохла?!»

Прибігла Оленка додому. Не
засохла! А троянда каже:

— Ти де була, га? Я вже пере-
живаю.

— Я гуляла, — каже дівчинка, і
їй стало соромно. Так соромно,
що аж почервоніла.

МОЇЙ ВЧИТЕЛЬЦІ

Оксані Василівні Кравець

Люба вчителько моя,
Щиро Вас вітаю я
З професійним Вашим святом!
Зичу Вам добра багато,
Щастя й успіхів в роботі,
Щоб не було у Вас турботи,
Зичу учнів лиш слухняних,
Дуже гречних і старанних.
Ще й здоров'я Вам бажаю —
З Днем Учителя вітаю!

Катя ПОЖАРИЦЬКА,
учениця 3-В класу НВК
«Українська школа-гімназія»
м. Сімферополь

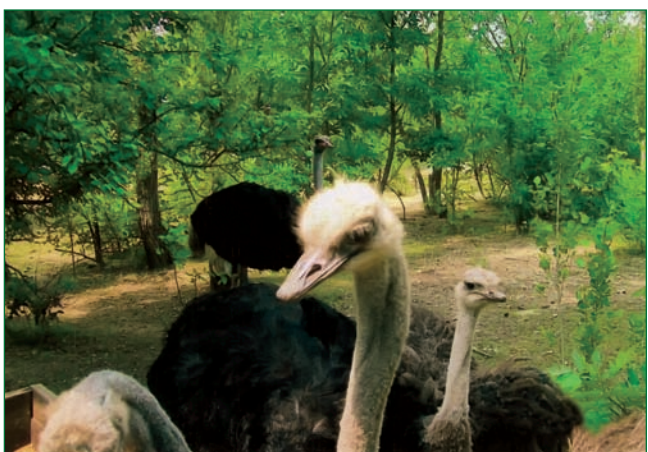
Фото Любові СОВИК



Ми їздили до сафари-парку. Які чудові екземпляри птахів, левів, тигрів та інших звірів! Їх бачили я, моя матуся та братик Льовчик. Дуже цікаво, дуже пізнавально. Я запам'ятаю це назавжди!

Сашко СЕМЕНОВ,
учень 1-Б класу Грушівської ЗОШ

м. Судак



Сафари-парк «Тайган» відкрито навесні цього року в Білогірському районі Криму. Зоологічний парк займає 32 гектари території неподалік від водосховища Тайган, в честь якого і названий. У парку мешкають понад півсотні левів. Відвідувачі «Тайгану», перебуваючи на мостах, розташованих над територією з левами, можуть спостерігати за життям цих тварин. Довжина оглядових мостів становить понад 1 км. Директор зоопарку Олег Зубков стверджує, що парк левів у Криму не тільки перший в Україні, а й у Європі. За його словами, утримувати в одному місці багато левів — дорого, одній тварині на день потрібно 7-10 кг м'яса. Крім цього, в парку є стаціонарний зоопарк, дитячий міні-зоопарк, комплекс розваг, кафе та готель. Всього в «Тайгані» живуть понад 1 500 тварин, серед яких леви, пара жирафів, тигри, леопард, ведмеді, мавпи, верблюди, яки, антилопи, лані, птахи та багато інших.



«МЕНІ ТРИНАДЦЯТИЙ МИНАЛО...»

Нагадаємо, що з нагоди 13-річчя кримської дитячої газети «Джерельце» під Шевченковим гаслом «Мені тринадцятий минало...» триває творчий конкурс серед юних читачів — школярів Криму і всієї України. Надсилайте на адресу редакції (звичайною або електронною поштою) ваші літературні, поетичні, публіцистичні твори — на будь-які теми, які могли б бути надрукованими в дитячій газеті. Компетентне журі, яке очолює незмінний шеф-редактор «Джерельця» Данило Андрійович Кононенко (на фото), оцінить і відбере кращі творчі доробки, автори яких отримають шанс вибороти суперприз (розкладний велосипед!) та інші нагороди.

Крім творчих завдань, будуть й цілком конкретні, за які нараховуватимуться додаткові бали. Ось два з них:

— КОЛИ ВИЙШОВ ПЕРШИЙ НОМЕР «ДЖЕРЕЛЬЦЯ»?

— ХТО, НА ВАШУ ДУМКУ, НАДАВ ДЛЯ ПЕРЕМОЖЦЯ КОНКУРСУ У «ДЖЕРЕЛЬЦІ» ГОЛОВНИЙ ПРИЗ — ВЕЛОСИПЕД?

Чекаємо на ваші відповіді, вірші, оповідання, репортажі, новели, статті. Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

«Джерелята», надсилайте ваші літні фоторепортажі. Пам'ятайте: головний приз — велосипед!



КНИЖКОВА «КРИНИЦЯ» — У «КРИМСЬКІЙ СВІТЛИЦІ»!

Навіть просто погортати, роздивитися ці видання — це вже насолода! Ось ваговитий том (не кожен і в руках втримає!) «Василь Кричевський» — перша частина трилогії «Кричевські і українська художня культура ХХ століття», що розпочинає серію видань «Мистецькі роди України». Як стисло говориться в анотації, ця серія присвячена художній еліті, творчість і доля якої яскраво фокусує драматизм шляхів української культури, виявляє її самотність і внесок у світову скарбницю.

Митці роду Кричевських працювали в багатьох галузях художньої культури, а їхні кращі твори стали національним надбанням. У книзі йдеться про життєвий і творчий шлях родоначальника потужної мистецької династії, художника універсального таланту — Василя Кричевського — одного з великих Майстрів ХХ століття, які відкривали нові обрії творчості. Про його значення влучно сказав Св. Гордінський: «Якщо уявити собі мистецтво якогось народу, як храм, що опирається на колони, то, власне, однією з таких колон українського мистецтва був Василь Григорович Кричевський». Творець нової української архітектури і перший художник кіно, живописець, графік і сценограф, майстер вжиткового мистецтва і дизайнер, педагог, дослідник і знавець народної творчості — усе це Василь Кричевський, ключова постать українського мистецтва минулого століття. Книга містить великий документальний та ілюстративний матеріал, який дозво-

ляє глибше зрозуміти мистецтво Майстра і відчувати час, в який він жив і творив...

Відродження та утвердження споконвічних духовно-моральних і естетичних цінностей українського народу, його культурних традицій, виховання пошани й любові до рідної землі, а відтак плекання високих почуттів патріотизму і гуманізму — саме такий зміст має мистецьке видання «Розмай Незалежної України. Художники Києва. Українське образотворче мистецтво 1991-2011 років. Живопис. Графіка. Скульптура» (Автор-упорядник В. Л. Андрієвська).

У цьому монографічному альбомі подається ґрунтовний огляд сучасного художнього процесу, охоплюючи період 1991-2011 років. В ньому відображено стан і досягнення сучасного образотворчого мистецтва на прикладі провідної в Україні київської школи художників. Тут представлено понад 1 200 кольорових ілюстрацій кращих, знакових робіт, створених у зазначений час художниками різних поколінь.

Видання об'єднує понад 400 художників, про яких вміщено мистецтвознавчі статті із визначенням їхньої творчості. Таким чином засвідчено багату мистецтвознавчу школу України...

І це лише дві книги з подарункового комплексу. А ще ж пісенники, словники, монографії,

підручник церковнослов'янської мови зі словником, спогади про знаменитого композитора-пісняра Платона Майбороду з добірною створених ним пісенних шедеврів («Рідна мати моя», «Київський вальс», «Пісня про вчительку», «Виростеш ти, сину»...), збірник афоризмів із творів Тараса Шевченка, альманах щоденників, листів, документів, світлин — маловідомих або малодоступних — з життя знакових українських постатей. Де ще в Криму вчитель чи студент познайомиться з таким?

Тож від імені редакції та читачів «Кримської світлиці» сердечно дякуємо директору Леоніду Андрієвському і всьому колективу видавництва «Криниця» за такий шедький духовний дарунок, який допомагатиме нашій просвітницькій газеті відроджувати, поширювати і стверджувати Українське Слово, культурні і духовні цінності нашого народу в Криму!

На фото: перший читач книжкової «Криниці», наш давній автор, вчений, викладач, письменник Михайло Вишняк як ніхто інший оцінив «криничанський» подарунок



До 20-річчя «Кримської світлиці» ще цілий квартал (нагадаємо — 31 грудня 1992 р. побачив світ перший номер газети), а редакція вже починає отримувати ювілейні подарунки! Ось ці книги (кілька десятків найменувань!) для редакційної бібліотеки надіслало відоме київське видавництво «Криниця», яке очолює директор Леонід Іванович Андрієвський, народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка.



Це унікальне подарункове видання українських народних пісень його упорядник Андрій Якович Михалко присвячує не лише своїм дітям і внукам, всій родині і численному роду Михалків, — а всьому народові України, що створює і береже свій пісенний скарб, а також усім, кого Любов'ю, Красою, Правдою віками єднала і єднає незнищенна і непереможна українська народна пісня.

Завдяки «Криниці», маємо можливість на численні прохання читачів друкувати популярні українські пісні з нотами.

«Пісенний вінок» — бо пісні в цій книзі пов'язані, мов квіти у вінку, природним розмаїттям весни, літа й осені людського життя. Всі кольори та відтінки сердечних переживань: радощі і смуток, спогади і мрії, розчарування й надії, веселі жарти і героїчні пориви, трагічне й іронічне часто звучать на сторінках, що поруч.

Алфавітне — із незначними відхиленнями — розташу-

вання основної частини пісень виявилось найзручнішим, в чому упорядник упевнився, багато років користуючись рукописом, доповнюючи і вдосконалюючи його за своїми уподобаннями. Святкові, історичні, урочисті, застольні і просто задушевні улюблені пісні найлегше при нагоді відшукати, розмістивши їх саме в алфавітному порядку.

Виняток становить «За-

спів», в якому звучать слова про найдорожче, найзначніше, в тому числі підрозділ «Пісні на слова Тараса Шевченка». В окремий розділ виділено також пісні для дітей.

У «Пісенному вінку» подано основні, найкращі, наймелодійніші нотні записи і тексти пісень, які в сучасних популярних збірниках часто побутують у різних інтерпретаціях.

У першому виданні (2005) було вміщено 234 пісні, другому (2007) — 328, а в третьому — 582 пісні із нотними записами мелодій.

Упорядник дякує колективу видавництва «Криниця» за творчу співпрацю над цією книгою, що веде читачів до пісенних першоджерел української душі, до витоків історичних трагедій і перемог, сили і слави українського народу.

Ой у лузі червона калина
Слова Степана Чарнецького
Урочисто, з почуттям

Ой у лу - зі чер-во-на ка-ли-на по - хи-ли-ла - ся,
чо-гось на - ша сла-на Ук-ра-ї - на за - жу-ри-ла - ся.
А ми ту - ю чер-во-нука-ли-ну пі-дій-ме -мо, а ми на - шу
сла-ну Ук-ра-ї - ну, гей, гей, роз-ве - се-ли-мо! роз ве-се-ли- мо!

Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! } *Дівчи*

Марширують наші добровольці у кривавий тан
Визволяти братів-українців з ворожих кайдан.
А ми наших братів-українців визволимо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! } *Дівчи*

Не хилися, червона калино, маєш білий цвіт.
Не журися, славна Україно, маєш вільний рід.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! } *Дівчи*

Гей, у полі ярої пшениці золотистий лан,
Розпочали стрільці українські з ворогами тан!
А ми тую ярую пшеницю ізберемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! } *Дівчи*

Як пові буйнесенський вітер з широких степів,
Та й прославить по всій Україні січових стрільців.
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! } *Дівчи*

ВІДРОДИМО ПІСЕННИЙ КОНКУРС!

Шановні «світличани»!

Щось не дуже активно ми відгукнулись на запрошення нашої «Світлиці» взяти участь у визначенні двадцяти найкращих, найталановитіших, найпопулярніших українських співаків.

Я, як читач «Світлиці» із солідним стажем, і взагалі, як старша людина, закликаю вас: не будьте байдужими до цього заходу! Хто ж як не наші талановиті співаки, одні із кращих у світі, прославляють нашу рідну батьківщину — Україну! Як для мене, то «двадцятку» малувато. Достойних, талановитих, з колоритними голосами виконавців у різних жанрах в Україні дуже багато. Україна — співоча держава. Якщо задати довоєнні роки, коли ще не було радіо і рідко було чути патефон чи грамофон, у селах співали на кожній вулиці, та як співали — заслухася! Часто було чути розмови, що піду на таку-то вулицю, послухаю, як заспіває та чи інша дівчина або парубок. Співали, вертаючись вечорами з поля.

І все ж таки потрібно вибрати «двадцятку», ось вона:

1. Соломія КРУШЕЛЬНИЦЬКА (1872-1952 рр.) — із великим задоволенням слухали і шанували народи багатьох країн.

2. Марія ЛИТВИНЕНКО-ВОЛЬГЕМУТ (1892-1966 рр.) — лірико-драматичне сопрано. Народна артистка СРСР. Дружина І. С. Паторжинського.

3. Іван ПАТОРЖИНСЬКИЙ (1896-1960 рр.) — бас, народний артист СРСР. Один із кращих виконавців партії Караса в опері «Запорожець за Дунаєм».

4. Іван КОЗЛОВСЬКИЙ (1900-1993 рр.) — ліричний тенор, народний артист СРСР. Один із кращих виконавців партії юродивого в опері «Борис Годунов».

5. Оксана ПЕТРУСЕНКО (1900-

1940 рр.) — лірико-драматичне сопрано. Народна артистка УРСР. Її називали українським соловейком.

6. Зоя ГАЙДАЙ (1902-1965 рр.) — сопрано. Народна артистка СРСР.

7. Борис ГМИРЯ (1903-1969 рр.) — бас. Народний артист СРСР.

8. Дмитро ГНАТЮК (1925 р.) — баритон. Народний артист СРСР.

9. Діана ПЕТРИНЕНКО — лірико-колоратурне сопрано. Народна артистка СРСР.

10. Анатолій СОЛОВ'ЯНЕНКО — лірико-драматичний тенор. Народний артист СРСР.

11. Євгенія МІРОШНИЧЕНКО (1931-2009 рр.) — лірико-колоратурне сопрано. Народна артистка СРСР.

Так сталося, що вперше я побачив і почув цю співачку в клубі заводу «Ленінська кузня» м. Києва, коли вона в складі колективу ремісничого училища із м. Харкова співала на оглядинах самодіяльності трудових резервів. Керівником цього колективу була Л. Гурченко, а баяністом її батько. В журі була Зоя Гайдай та Іван Паторжинський, які й визначили майбутню долю Євгенії Семенівни.

12. Анатолій МОКРЕНКО (1933 р.) — баритон. Народний артист СРСР.

13. Бела РУДЕНКО — колоратурне сопрано. Народна артистка СРСР.

14. Раїса КИРИЧЕНКО (1943-2005 рр.) — народна артистка УРСР.

15. Ніна МАТВІЄНКО (1947 р.) — народна артистка УРСР.

16. Марія СТЕФЮК (1948 р.) — лірико-колоратурне сопрано. Народна артистка СРСР.

17. Ольга БАСИСТЮК (1950 р.) — сопрано. Народна артистка СРСР.

18. Наталка БЕЗКОРОВАЙНА — заслужена артистка України, кримчанка, має чаруючий голос. По голосу — «сестра» Оксани Петрусенко.

19. Анатолій КОЧЕРГА (1947 р.) — бас. Народний артист СРСР.

20. Ярослав ГНАТЮК — майстерний виконавець оперних партій і народних пісень.

А скільки талантів залишилось за «двадцяткою», таких, як Олександр Таранець, Микола Кондратюк, Ігор Борко, Оксана Білозір, Назарій Яремчук, Василь Зінкевич, Павло Дворський і багато інших, а також прославлені солісти-бандуристи — Остап Вересай, Андрій Бобир, Єгор Мовчан...

М. С. ОЛЕФІРЕНКО

м. Феодосія

Шановні «світличани»! Запрошуємо вас взяти участь у пісенному проекті «Кримської світлиці»: давайте спробуємо визначити гуртом двадцять найкращих, найталановитіших, найпопулярніших українських виконавців. Тих співаків, артистів минулих століть і сучасності (а це можуть бути оперні, народні, естрадні артисти), хто завдяки своєму таланту підносить українську пісню до найвищих висот, дає друге дихання народним, класичним творам, творить сучасну СПРАВЖНЮ українську естраду.

Разом з варіантами «двадцятки» надсилайте невеличкі розповіді, чому ви вважаєте цих артистів справді найкращими, які пісні у їхньому виконанні вразили вас, проникли у вашу душу. Так само, як і з найкращою пісенною «двадцяткою», ті виконавці, які найчастіше зустрічатимуться у ваших листах, стануть переможцями конкурсу, а читачі, які найкращіше втраплять у «двадцятку», будуть запрошені на святковий фінальний концерт-фестиваль, де у творчому змаганні розіграють черговий «світличний» суперприз.

Надсилайте ваші списки двадцяти найкращих українських виконавців на адресу: 95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, к. 14, редакція «Кримської світлиці» з поміткою «Пісенна світлиця», або на e-mail: kr_svit@meta.ua

Михаил
ЛУКИНЮК

КРАТКИЙ ЭКСКУРС В КРЫМСКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКУЮ ИСТОРИЮ С ОТДЕЛЬНЫМИ ФРАГМЕНТАМИ ИЗ ДИСКУССИЙ АВТОРА В ИНТЕРНЕТЕ

(Продовження. Поч. у № 31-38)

Крымский писатель О. Корсовецкий (1993) провел обширное исследование русского и украинского фольклора, которое «показало, что во всех жанрах русской народной песни вплоть до нашего века топоним Крым даже не упоминается, в то время как в украинском и крымскотатарском фольклоре он используется постоянно». Например, лишь в известной думе о Самойле Кошке разные крымские топонимы встречаются десятки раз. Как считает исследователь, «именно народные песни и топонимы, упоминаемые в них, убедительно свидетельствуют об исторической принадлежности Крыма тем народам, на чьих языках они сложены».

В результате такого разрушения «в настоящее время в Крыму [уже] преобладают русские названия населенных мест», хотя, как известно, даже в 20-х годах нынешнего столетия россияне составляли незначительную часть населения полуострова — к тому же «пришлую», но уже нынче, благодаря разительным успехам ленинской «национальной» политики, как отмечено в упомянутом исследовании (Суперанская..., 1995. — С. 51), «там живет много русских». То ли нехватка русских названий, то ли интеллекта у их распространителей привели к тому, что последние допустили просто невероятное для такой относительно небольшой территориальной единицы, как Крым, количество повторений: «по данным 1960 г. в Крыму было 4 Владимировки, 5 Васильевки, 5 Веселых, 7 Калиновки, 7 Луговки, 6 Подгорных, 6 Широких и т. д.». Понятно, что изучение этих «новых крымских топонимов» (скорее — псевдо-топонимов!), по мнению ученых (там же. — С. 114), уже «не представляет интереса», т. к. они уже [как отмечает крымский автор М. Бобровица (1996), «с карты Крыма были стерты 1400 исконных исторических [названий] городов и сел. К ним также надо присоединить более 1000 измененных гидронимов, названий гор, ландшафтных памятников, объектов»] не образуют никакой оригинальной, свойственной в своей совокупности только этому волшебному уголку Земли, топонимической системы...

«Крым стал российским по справедливому закону войны и пролитой крови», — утверждает Ю. Д. (Юрий Дёмин), и не он один¹. — Что потом было подкреплено законами экономики — огромными инвестициями в Крым, сделанными Россией. В Крыму нет ни одного города, построенного украинцами. Греками — есть. Татарами — есть. Русскими — есть». Что касается «справедливого закона войны» — тут и говорить нечего: «свои» войны в глазах россиян всегда «справедливые» (и давние «крымская» с «кавказской», и более близкая «афганская», и совсем недавняя «чеченская»...). И пытаться разуверять их в этом — дело безнадежное.

А вот утверждение (абсолютно, кстати, голословное!) относительно «строительств» явно страдает отсутствием логики: выходит, что Крым обустроивали все, кто там только ни жил, и только неумехи украинцы почему-то стояли в стороне. Рассмотрим детальнее.

1.7. В САМОМ ЛИ ДЕЛЕ УКРАИНСКИ ПРИПЕРЛИСЬ В КРЫМ «НА ВСЕ ГОТОВЕНЬКОЕ»? Конечно, если верить утверждениям компартийных статистиков (и некоторым нашим современникам, наивно считающим, что до 1954 г. в Крыму не было «ни одного украинца»), что «их там не было», то все очень логично — отсутствующие вообще не могут ничего построить. Но как мы уже убедились, такое абсурдное утверждение, даже осыпанное грифом «официальные данные Госкомстата СССР», — не что иное, как «ложь третьего вида». Очистив эти «данные» от сознательных искажений, можем утверждать, что и во второй половине XIX ст., и в разные периоды XX ст., и в начале XXI ст. украинцы занимали в Крыму 2-3 места по их доле в общем количестве жителей Крыма. А ранее?²

По данным науки (Кононенко, 1994), украинцы заселяли полуостров задолго до того, как там во второй половине XVIII ст. появились россияне: «в конце XVII ст. из 1120 тыс. жителей Крыма 920 тыс. составляли украинцы». Аналогичные данные в одной из исторических серий привело также и Радио «Сво-

бода», ссылаясь на результаты турецкой переписи населения Крыма, осуществленной в 1666 году. А вот какие данные приводит известный турецкий путешественник Эвлия Челеби, который именно в те времена путешествовал по Крыму (Книга путешествия, 1999. — С. 45): «На этом Крымском острове (автор всюду называет Крым именно островом. — М. Л.), который протянулся вокруг на 776 миль, расположены 1600 сел и 6 тысяч отаров», то есть земельных наделов. Все те села могут выставить «всего 100 тысяч воинов, а отары — 26 тысяч [если учесть численность их семей, считает автор нового учебного пособия по истории Крыма В. Крысаченко (Крысаченко..., 2000 — С. 77-78), «то получим не больше одного миллиона татарского населения». — М. Л.]. Однако, отмечает Э. Челеби, «в походы идет 40 тысяч», самое большое — «по желанию хана» — «80 тысяч татар», остальные «остаются в Крыму». Почему? Да потому, объясняет Челеби, «что в самом Крыму находится 4 раза по 100 тысяч пленных казаков, 4 раза по 100 тысяч казачьих жен и 3 раза по 100 тысяч сыновей и дочерей (не маловато ли детей? — М. Л.). Еще там есть 20 тысяч греческих, армянских и юдейских неверных. А франкских и мадыарских христиан нет». Вот так — пускай даже качественно — выгладит этнический состав Крыма во второй половине XVII ст.

Кстати, невзирая на широко освещаемые достаточно частые военные столкновения украинского казачества с крымской ордой, были и другие — в первую очередь торговые — отношения, поскольку Украина и Крым испокон веков были соседями. Известно, что даже такой знаменитый воеватель Крыма, как кошевой атаман Иван Сирко, в определенных условиях — когда случался у крымчаков «недород на траву» — позволял им коче-



Крымські українці (справа наліво): письменник О. Корсовецкий, співак О. Мартинів, головний редактор «Кримської світлиці» В. Миткалик (фото з архіву «КС»)

вать на запорожских землях, считая, что «когда мы, проживая с татарами по-соседски, помогаем друг другу, то это умному ничуть не удивительно» (Львов, 1895. — С. 8-12). Да и султан «по торговому соглашению... позволяет казакам и народу малорусскому [понятно, что это собственная терминология российского автора, так как и татары, и турки называли украинцев не малороссами, а руссами (уруссами) и казаками — это, в частности, отмечено в знаменитой «Книге странствий» Э. Челеби. — М. Л.] свободное плавание всеми морями своими и реками для торговли и обмена». А вот если бы, скажем, «кто-то из донских казаков начал своевольничать на море», то по настоящему договору «Запорожью и Крыму» надлежало «взаимно помогать друг другу, чтобы очистить море».

Однако мирное сосуществование двух соседних народов никогда не входило в сферу интересов Москвы. Поэтому, скажем, когда гетман И. Самойлович добивался от Москвы «включения в Бахчисарайский мир с Турцией 1681 года положения о необходимости сохранения дружеских отношений между Украиной и Крымским ханством [действительно, запорожцы «уже с XVII ст. стремятся развивать дружеские отношения с ордой. В большинстве войн России запорожцы стремятся обеспечить мир и возможность союза с ордой» — известны даже морские походы запорожцев 1624 и 1629 гг. в союзе с Крымом против турков, а в 1638 году запорожское войско осуществило успешный поход к Бахчисараю на защиту Шагин-гирея от московского войс-

ка под руководством Кантемира (Сичинский, 1954. — С. 17). К такой же политике прибегали и Хмельницкий, и его преемники. — М. Л.], Москва, напротив, прямо требовала: «А миру запорожцам с Крымом никогда не иметь... и остерегаться того очень крепко, чтобы из малорусских городов в Крым с торговыми запасами и всякой живностью не ездили и лошадей в Крым не продавали» (Буткевич, 1991).

Но запорожцы тоже свой гонор имеют — отказались, еще и пригрозили создать с ордой союз против северного притеснителя, чем, очевидно, таки несколько переборщили. Петр I, «столкнувшись с таким неповиновением... 14 мая 1709 года разрушил Сечь. В ответ на эти действия запорожцы вышли из-под протектората России и пошли на союз с Крымом, который оформили Прутским мирным договором 1711 года». В результате «почти четверть века (до 1733 г.) Запорожье и Крымское ханство имели одну государственность» (там же).

Как видим, вовсе не чужаками были украинцы в Крыму: и жили там, и сотрудничали, и воевали на стороне России-СССР. И, смею предположить, строили...

II. ОБЩИЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ УКРАИНЫ И РОССИИ

2.1. «КНЕВ СЧИТАЮ ЧИСТО РУСКИМ!» — ПОДМЕНА ПОНЯТИЙ

В этом утверждении, безусловно, есть рациональное звено, но только, если вещи называть своими именами. И тут крайне важно сделать ОДНО УТОЧНЕНИЕ (без него весь описанный исторический процесс разворачивается совсем в другую сторону, и, хотя это грубо противоречит исторической правде, именно в этом «развороте» истории, похуже, и состоит цель многих — как давних, так и современных — исторических «новоделов»): они «забывают» уточнить, что «те» русы, русичи, русины (именно так, а не «русскими» они себя называли) и нынешние русские (великороссы, россияне) **СОВСЕМ НЕ ОДНО И ТО ЖЕ**, поскольку последних в те времена — как русских — не было и быть не могло. Впрочем, многих авторов «с той стороны» этот неопровержимый исторический факт, который они не могут не знать, отнюдь не смущает — они продолжают убеждать неуклюжего читателя, что это тождественные понятия, а отсюда «та» Русь и нынешняя Россия, выросшая из Московии, переиме-

нованной Петром, — одно и то же, точно так же, как «те» и «эти» — русские. Не пытайтесь переубедить неуклюжего читателя голыми утверждениями (как это делают многочисленные последователи Погодина, Соболевского, Валуева и иже с ними), предоставлю слово известным российским историкам.

2.2. Сначала О «ТЫСЯЧЕЛЕТНЕЙ» РОССИИ (это же касается всего великорусского: боги, язык, церковь, история и т. д.). Итак, мог ли «дом [мифическая «Русь великорусская», позже — вполне реальная Россия], который построил Джек [великоросс]», появиться задолго до появления самого «Джека»? И когда же, собственно, появился этот «мальчик»?

Вот как об этом писал более века назад профессор Петербургского университета Константин Кавелин (Собрание сочинений..., 1897. — С. 596-597): «Начнем с того, что мы прожили не тысячу лет, а гораздо меньше». И очень убедительно доказал это, опираясь на неопровержимые исторические источники: «Раскроем первую нашу летопись... Составитель ее знает малороссиян и перечисляет разные отрасли этой ветви русского племени (поляне, древляне, волыняне, тиверцы и т. д. — М. Л.); называет северо-западные отрасли того же племени... но замечательно, что великороссов он вовсе не знает. На восток от западных русских племен, где теперь живут великороссы, обитают, по летописи, финские племена... Где же были тогда великороссы? О них в перечислении племен, живших в теперешней России, не упоминается ни слова... Из этого совершенного молчания следует заключить, что в то время этой, теперь самой многочисленной... ветви русского племени (кстати, Кавелин вполне обоснованно, хотя и с натяжкой, называет ее «младшей ветвью русского племени». — М. Л.), ещё не существовало». Таким образом, перечисленные в первой летописи «летописные» славянские племена никакого отношения к будущим великороссам не имеют.

А Василий Ключевский в знаменитом «Курсе русской истории» (1904. — С. 361-362) подчеркивал, что «образование великорусского племени», началось «приблизительно с XIII в.». Современные российские историки уточнили эту «приблизительность»: «НАЧАЛЬНЫЙ ЭТАП формирования их (россиян. — М. Л.) этноса пришелся на XIV столетие», читаем на стр. 16 объемистой монографии «Русские / Ред. В.А. Александров, И.В. Власова, Н.С. Полищук. — М., 1997», пожившей начало серии работ Института этнологии и антропологии Российской академии наук. Впрочем, еще задолго до них и советская историческая наука (в частности, «БСЭ», т. 37, с. 45 и «МСЭ», т. 8, с. 55) утверждала, что «великорусская... народность складывается в течение XIV-XV веков», и завершилось это ее «складыванием» только в XVI в.

Рекламируемые же ныне «историки» возмущены даже лживым «тысячелетием России» и тужатся растянуть шагреновую кожу «тысячелетия» на несколько тысяч и даже десятков тысяч лет. И на какое-то время им даже удается таким образом прикрыть явную наготу «короля», т. е. выстроенную на зыбкой основе историческую конструкцию. Но только на какое-то время...

(Продовження буде)

¹ Так, по мнению известного разыгрывателя крымской «карты», депутата Государственной Думы РФ К. Затулина (1995), Россия именно поэтому и имеет больше «права» владеть Крымом, что она «присоединила Крым железом и кровью», а Украина — всего лишь «в результате заговора полتبюра и войны чернил». Поэтому именно это обстоятельство, убежден «думец», и «является темным пятном в истории Крыма и Украины. Хоть как бы кто не пытался это (то, что Крым присоединен не «железом и кровью». — М. Л.) объяснить, в результате нелегитимного решения, не спросившись российского парламента».

«Это диво, так уж диво, можно молвить справедливо!» — воскликнем вслед за Пушкиным. Выходит так, словно решение о передаче Крыма в состав Украины и внесении в связи с этим соответствующих изменений в Конституцию СССР (параллельно — в Конституции РСФСР и УССР) принимал не вполне легитимный на то время Верховный Совет СССР, а, скажем, выездная сессия парламента Зимбабве, проведенная по такому случаю в Москве. Может, кому-то взбрет на ум требовать, чтобы Украина заново спрашивала у каждого новоизбранного состава российского парламента подтверждение «легитимности» решений всех предыдущих парламентов? Украина в ответ могла бы и сама спросить: а Москва спрашивала разрешения, когда в 1667 г. расплатилась за свои военные неудачи, отдав Польшу по Андрусовскому перемирию всю Правобережную Украину? А когда за поражение в российско-польской войне 1919-1921 гг. расплачивалась (Рижский мирный договор 1921 г.) с Польшей Западной Волынь и Западным Полесьем? А в 1924-1925, когда отрезала, как писала «Комсомолка», «три территории Крыма» (а именно, уточняют В. Коваленко: «половину Брянской, Курской и Белгородской областей, почти всю Воронежскую и Ростовскую области, Краснодарский край полностью и Ставропольский край частично») и т. д. — подробнее об этом дальше.

А может, позже спрашивали у Верховной Рады Украины разных созывов о подтверждении легитимности этих отрезаний? Впрочем, возможно, и спросила бы Украина из вежливости, да, на беду, упомянутого парламента на время той передачи, как говорят, даже в проекте не существовало, а вот его предшественник — не исключено, что в припадке «правдолюбия» эти господа и его объявят «нелегитимным» — Верховный Совет РСФСР не только согласился, а сам, как мы убедились, просил об этом Украину.

² Наличие в Крыму значительного количества русского люда и в более отдаленные времена отмечалось, в частности, во втором издании «Большой Советской Энциклопедии» (том 23, с. 552): «История средневекового Крыма неразрывно связана с историей Киевской Руси. Киевские князья в борьбе с Византией опирались на русское население Крыма». Трудно представить, что «БСЭ» имела в виду украинцев, но получается именно так, ибо до появления на исторической арене великороссов должно было пройти еще не одно столетие. Однако вскоре в московских идеологических учреждениях, по видимому, сообразили, что допустили определенный отход от непреклонных (освященных в 1954 году «директивной» ЦК КПСС — Тезисами о 300-летию воссоединения Украины с Россией!) канонов «общей колыбели трёх братских народов», поэтому в третьем издании «БСЭ» об этом уже ни гугу. И это не удивительно — по известным причинам империя всегда культивировала разжигание вражды между порабощенными ею народами.

БУКЕТ КВІТІВ ІЗ XVII СТОЛІТТЯ

Люди відкрили телескоп і почали дивитися на зірки, відкрили мікроскоп – подивилися всередину предметів. Ці дві функції – споглядання зверху і зсередини предметів поєднуються в образотворчому мистецтві. Тільки зрозуміти їх глядачеві з першого погляду без спеціальної підготовки неможливо. Це означає, що і сприймання самого твору мистецтва теж утруднене.

Щоб прості основи створення живописних полотен були до кінця зрозумілі відвідувачам виставок, Сімферопольський художній музей спільно з Курською державною картинною галереєю ім. О. Дейнеки розпочав реалізацію культурно-освітньої програми «Як створюється картина». Вона передбачає проведення серії тема-

тичних експозицій і створення циклу фільмів, присвячених техніці та технології різних видів образотворчого мистецтва.

Перша з цієї серії виставка «Анатомія живопису» дала привід поговорити про жанр натюрморту та його символіку. В англійській та голландській мовах назва жанру буквально означає «тихе життя». Зображені речі, втім, здатні передати багато і гучних подробиць про спосіб життя людей та стиль мистецтва певної епохи. У натюрморті, як у жодному іншому жанрі, використовується мова символів, інакомовності та аллегорії, від чого букет у вазі, наприклад, сприймається не лише красивим абстрактним об'єктом, а й проводиться паралель з біблейською легендою про те, що «життя люди-

ни подібне до квітки», а безладдя на неприбраному столі є знаком душевного розладу.

Класичний розвиток натюрморту розпочався в голландському живописі XVII століття. Величезна кількість моряків, рибалок, людей інших професій і занять у вільний час брала в руки олівець чи пензель з аквареллю. А в техніці багаточислового олійного живопису нідерландські майстри не мали собі рівних. У деяких центрах Голландії складаються специфічні різновиди натюрморту. У Харлемі створюються розкішні «десерти» із золотим посудом та фруктами і в той же час – скромні тональні натюрморти з пісною їжею городянина. В Гаазі малюють рибні натюрморти з дивовижних морських гадів. В Утрехті – квіти, в ситому Амстердамі – вишукані «сніданки», а в університетському Лейдені надають перевагу композиціям з атрибутами мистецтва чи людським черепом.

Багато з цих предметів, які найчастіше використовувалися в картинах старих майстрів: старовинні книги, пишаний годинник, трубка для куріння, засохла лаврова гілка, череп, демонструвалися у спеціальних скляних вітринах поряд з робочими інструментами і матеріалами художників. Цей речовий антураж давав підказку глядачам, як трактувати зміст зображеного на картинах, що висіли на стінах першого залу основного приміщення художнього музею.

У Сімферополі – чудова колекція натюрморту XVII-XIX століть, – сказав директор Курської державної картинної галереї ім. О. Дейнеки Ігор Припачкін.

З неї гості разом з господарями вибрали для демонстрування безумовні шедеври жанру – «Букет у скляній вазі» Рашель Рюйш, «Натюрморт. Риби» Паоло Антоніо Барб'єри, «Тихе життя» Отто Марсеуса ван Скрика та інші. А на основі привезених із Курська двох натюрморту – із сиром та черепом, стилізованих під голландські, їхній автор – художник-реставратор Михайло Денисов розповів про особливості роботи олійними фарбами кла-



сичним тришаровим методом живописного письма. Його розповідь доповнив документальний фільм, в якому М. Денисов показує і коментує, як створювався ним натюрморт із сиром, починаючи від натягування полотна на підрамник, його проклеювання і ґрунтування, першочергової тонової шкали до кінцевої побудови картини з малюванням відблисків – найсвітліших місць. У фіналі вся композиція покривається прозорим закріплюючим лаком.

Таке авторське кіно знімається в Курську шість років і використовується в контексті розгорнутих у галереї експозицій, а зображення проєкціюється прямо на стіну.

– Як ми це робимо у себе вдома, не можемо показати в Сімферополі, бо тут інша конфігурація приміщень і ба-

гато вікон, – прокоментував мені І. Припачкін показаний на екрані фільм, який тривав двадцять хвилин.

А потім курські гості, переходячи від одного експоната до іншого, говорили про анатомію живопису – нехитрі, на перший погляд, складові предмети композицій, їхнє побутове і символічне значення, взаємодію кольорів і світла, про різноманітність такого, здавалося б, відомого жанру, як натюрморт, у світі, шляхи його історичного розвитку і незвичайний ефект голландського живопису зокрема. Це був урок, зацікавлений діалог-коментар двох сторін – мистецтвознавців та групи сімферопольських школярів, студентів, відвідувачів музею, в якому інтерес проникнути в суть авторського задуму поєднувався з захопленням живописними достоїнствами картин.

Виставка триватиме до 30 жовтня і, за словами представників Міністерства культури АРК та міськвиконкому, цей художньо-просвітницький проект двох мистецьких установ України з одного боку і Росії – з другого боку включено у план позашкільних заходів усіх навчальних закладів міста.

Слово «натюрморт» у перекладі з французької мови означає «мертва природа, натура». Ми ж бачимо її на полотні живою, якою й була вона в момент, зафіксований художником. Живопис, немов старовинний годинник, і сьогодні показує нам, як сходить сонце, опускається на землю сутінки, а букет квітів із XVII століття такий же вишуканий, немов недавно поставлений у вазу, і навіть чути його духмянний аромат.

Валентина НАСТІНА
Фото О. Носаненка

КРИМСЬКІ МУЗЕЇ ПОЗМАГАЮТЬСЯ ЗА ЗВАННЯ НАЙКРАЩОГО

У Криму з ініціативи Міністерства культури АРК оголошено республіканський конкурс серед музейних установ. Про це повідомляє прес-служба Міністерства культури АРК, передає кореспондент УКРІНФОРМУ.

«Метою конкурсу, який проводиться в семи номінаціях, є розвиток музейної справи і створення ефективної моделі сучасної музейної установи», – повідомили в Міністерстві культури.

Як уточнили у прес-службі відомства, найкраща музейна установа за підсумками 2012 року визначатиметься в таких номінаціях: музейна подія року, найкращий проєкт у сфері збереження і реставраційної діяльності, найкращий музейний працівник року, найкращі музейні наукові видання, найкращий проєкт у сфері музейної педагогіки, найкращий мультимедійний проєкт, найкращий музей, що діє на громадських засадах.

Підсумки республіканського конкурсу серед кримських музеїв планується підбити у травні, в Міжнародний день музеїв, повідомили в Міністерстві культури АРК.

ЮНЕСКО ПЕРЕЙМАЄТЬСЯ ЗБЕРЕЖЕННЯМ ДЕРЕВ'ЯНИХ ЦЕРКОВ

«Представники ЮНЕСКО та Міністерства культури України оглянули два об'єкти сакральної архітектури, що мають шанс отримати статус Всесвітньої пам'ятки архітектури: церкву Святого Духа в Рогатині та Пресвятої Богородиці у селі Нижній Вербіж. Вимоги ЮНЕСКО – зберегти їхню автентичність», – повідомив начальник управління культури, національності та релігії Івано-Франківської ОДА Володимир Федорак на прес-конференції.

За його словами, жодних пластикових чи інших будматеріалів у реставрації дерев'яних церков не може застосовуватися. Обов'язковими також є захищена охоронна зона та протипожежна безпека пам'яток архітектури. «У 1990 році церкву в Нижньому Вербіжі було обито бляхою, бо почалося руйнування деревини. Відбулася зміна її автентичного вигляду. Надалі треба буде замінити метал та відновити дерев'яну церкву, в тому числі і її дах», – зауважив В. Федорак.

Нагадаємо, церква Святого Духа в Рогатині та церква Пресвятої Богородиці у селі Нижній Вербіж розглядаються ЮНЕСКО як об'єкти сакральної архітектури, які можуть потрапити під егіду цієї організації. Окрім двох дерев'яних церков, на Прикарпатті такий шанс є ще у шести дерев'яних пам'яток архітектури, які знаходяться в Україні, та у восьми – на території Польщі.

Реалізація цього міжнародного проєкту триває третій рік поспіль. Остаточне своє рішення ЮНЕСКО може оприлюднити у липні 2013 року на черговій сесії у Камбоджі.

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою – <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com